Společnost pro evropský dialog, z.s. (SPED)
ve spolupráci s Institutem české levice, z.ú., s Klubem společenských věd, z.s
S podporou Transform!europe

Politické chování příznivců radikální levice v ČR

(Vývoj politického myšlení příznivců radikální české levice v období 2018-2020 a jeho odraz ve volebních aktivitách a v sociologických šetřeních**)**

Praha, prosinec 2020

transform! europe

SPED

Preambule

V druhé polovině minulého desetiletí se začalo ukazovat , že určité naděje, které se odvíjely od lepších výsledků levice (té, kterou můžeme označovat za radikální, autentickou apod.) v evropských volbách do EP (2014) a i v některých místních, regionálních či parlamentních volbách v některých zemích EU, nenašly svého dlouhodobě platného naplnění. V dalších letech a národních evropských volbách se tato levice opět dostala na trajektorii stagnace, popř. mírného, ale trvalého poklesu. V řadě států EU vzbuzovaly větší a větší obavy i posilující trendy stran a uskupení, které se profilovaly jako pravicově populistické, pro-fašistické (popř. přímo fašistické) nebo radikálně pravicové. Zdá se, že tradiční štěpení zleva doprava je oslabováno nebo dokonce postupně mizí. Obdobně je možno hodnotit i i vývoj levicových sil na české politické scéně.

Některé organizace sdružené v Transform!europe si tyto trendy uvědomovaly a také si byly vědomy, že to vyžaduje nový analytický rámec přesahující minulou dualitu mezi sociálními demokraty a konzervativci. Zároveň ale bylo stále více viditelné, že především v přístupech v tradičních (západo)evropských levicových strukturách se ne vždy najdou realistické odpovědi na vývoj situace u stejných sil v zemích označovaných za post socialistické. A protože jen v rámci EU tento tzv. post socialistický blok tvoří více než čtvrtinu populace EU a z geostrategického hlediska je ještě důležitější, než odpovídá počtu obyvatel, nevěnovat pozornost této oblasti by byla chyba.

V posledních dvou letech minulého desetiletí Transform výsledky analytické práce, především Espace Marx (Francie), založené na průzkumu provedeného ve čtyřech západoevropských státech, několikrát zařadil na jednání odborných seminářů i jednoho běhu Letní university Strany evropské levice (SEL).

To vše inspirovalo Společnost pro evropský dialog, z.s. (SPED) k předložení návrhu projektu orgánům Transform k provedení analýzy politického chování příznivců radikální levice v ČR. Tento projekt byl posléze Transform akceptován a již na podzim 2019 byly provedeny první analytické výzkumy. Těžiště analytické práce i syntetické úsilí formulovat určité zobecňující závěry bylo koncentrováno do celého roku 2020. Politickým garantem realizace tohoto projektu byl SPED. Ten s různou intenzitou a rozsahem spolupracoval s dalšími institucemi – především s Institutem české levice, Klubem společenských věd, popř. v jeho rámci tazatelskou sítí a dalšími. Od samého počátku byla tato činnost chápána šířeji, než pouze se zaměřením na politické strany (popř. pouze na jednu z nich). Zdroji poznatků byla jak provedená šetření renomovanými sociologickými institucemi, tak analytické materiály a rozbory různých institucí, jakož i vlastní šetření prováděná spoluautory této studie. Kladnou reflexi na tyto snahy autoři našli například u Masarykovy demokratické akademie, kdy to přineslo další cenné poznatky především v interpretaci a hlubším analytickém zhodnocení výsledků sociální demokracie v krajských volbách (2020). Dále v rámci tohoto projektu byly využity další materiály k uvedené problematice z produkce MDA. U jiných levicových subjektů měla snaha o spolupráci minimální odezvu.

Personálně projekt zajišťoval aktiv spolupracovníků – politickou garanci zajišťoval Jiří Málek, předseda SPED a člen AR IČL. Klíčovou odbornou odpovědnost nad celým projektem měl Ján Mišovič. Za Klub společenských věd a zároveň za IČL realizaci analýzy, doplňujícího sociologického šetření a hodnocení dílčích zjištění zajišťovali Lubomír Vacek, Jiří Boháček a Jan Klán.

Projekt byl realizován s podporou (vč. finanční) transform!europe. Tato instituce je částečně financována z příspěvku Evropského parlamentu.

Vývoj politického myšlení příznivců české radikální levice v období 2018-20

(jeho odraz ve volebních aktivitách a v sociologických šetřeních)

Úvod

Předložená zpráva se skládá z pěti částí. První část naznačuje celkovou pozici levicových stran mezi širokou veřejností od roku 2018, druhá část je věnovaná pozicím levicových subjektů ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2019, třetí část se zabývá výsledky levicových stran v krajských volbách 2020 a povolební situací, čtvrtá část analyzuje voličské profily levicových stran ke konci roku 2020, pátá část nabízí možné scénáře dalšího vývoje a některé souvislosti se situací radikální levice v Evropě (přesněji v rámci EU). Dále bylo čerpáno i z dalších analytických materiálů nebo z jednání odborných seminářů, např. Masarykovy demokratické akademie (MDA) a ze závěrečné zprávy k výzkumu v rámci Transform.

Metodologicky byly využity k přípravě zprávy údaje z celostátních výzkumů veřejného mínění realizovaných agenturou CVVM v letech 2018-2020 a dalších výzkumných institucí (MEDIAN, STEM, KANTAR), údaje Českého statistického úřadu z voleb do Evropského parlamentu v roce 2019 a voleb do krajů od r. 2000 a výzkum názorů levicově smýšlejících občanů realizovaný v září 2020 Klubem společenských věd.

1. Celková pozice levicových politických stran od roku 2018

České poměry výrazně dokládají, že vyvíjející se společenská a politická situace vede k postupnému a dlouhodobému oslabování vztahu občanů k politickým stranám (všech, ale zde se zabýváme těmi s levicovou orientací). Někdy je toto i politiky, politology a sociology vztahováno pouze k ČR, ale v podstatě to (i když s určitými nuancemi) koreluje s vývojem v mnoha (západo)evropských zemích a v jejich levicových strukturách. Rozdíly jsou spíše v kvantitativních parametrech než v zásadních kvalitativních rozdílnostech. Chování politických subjektů v rámci pluralitního systému nastartovalo proces, který je možné nazvat „rozvolňováním“ vazeb voličů k politickým stranám. Z porovnání vyplývá relativně vysoký počet přesvědčených přívrženců volebních stran v roce 1990 (40 % voličů), pokles více než o polovinu za 8 let a jejich další postupný úbytek prakticky na sedminu. Už v roce 1992 představovalo zastoupení odlišných hlasů (v mnohém má jiný názor) přibližně pětinu, a od té

doby se zásadně nezměnilo a počty přesvědčených přívrženců spadly o více než polovinu. Vztah k politickým stranám se promítá i prostřednictvím důvěry veřejnosti a toho, jak jsou politické strany/hnutí veřejností přijímány, popř. jak je vykreslují dominantní sdělovací prostředky (zde především veřejnoprávní Česká televize, některé soukromé TV a relevantní deníky – „papírové“ i internetové). Zde stojí za zmínku i to, jak občané důvěřují/nedůvěřují jednotlivým médiím (viz tab. T1 v příloze).

Politické strany z hlediska důvěry občanů mají dlouhodobě nejnižší kladné hodnocení mezi vybranými veřejnými institucemi. Důvěra se pohybuje na úrovni jedné čtvrtiny (Viz.tab. T 1 v příloze).

Mezi reprezentanty politických stran (celkový přehled viz. Tab.T2 v příloze) jsou nejlépe hodnoceni (počátek r. 2020) z hlediska dodržování politické kultury politici ANO (více než dvě pětiny kladných hlasů). „Druhé“ místo s rozmezím 35-38 % pozitivních odpovědí zaujímají politici STAN, Pirátů, ČSSD a KDU-ČSL. Do třetí skupiny hodnocených politiků patří představitelé ODS a KSČM s třetinovým kladným hodnocením a čtvrtou skupinu představují politici TOP 09 a SPD s více než čtvrtinovým příznivým oceněním. Obecně platí, že v případě KSČM bývají hodnocení kontroverznější z hlediska poměru pozitivních/negativních hodnocení.

Jak se ukazuje, v porovnání s předchozím výzkumem z dubna 2018 se v roce 2020 výrazně zlepšilo hodnocení politické kultury členů vlády (zvýšení pozitivního i snížení negativního hodnocení shodně o 9 procentních bodů), poslanců (zvýšení pozitivního hodnocení o 9 p.b., snížení negativního o 10 p.b.), senátorů (zvýšení pozitivního hodnocení o 6 p.b., snížení negativního o 7 p.b.), politiků ČSSD (zvýšení pozitivního hodnocení o 5 p.b., snížení negativního o 7 p.b.), politiků TOP 09 (zvýšení pozitivního hodnocení o 4 p.b., snížení negativního o 6 p.b.) a politiků ANO (zvýšení pozitivního hodnocení o 4 p.b.). V případě představitelů krajských i obecních samospráv, a politiků stran KDU-ČSL, ODS, SPD a STAN se podíl pozitivního hodnocení statisticky významně nezměnil, pouze v případě politiků KDU-ČSL a STAN došlo k mírnému poklesu (shodně o 4 p.b.) podílu negativních hodnocení. K určitému zhoršení oproti dubnu 2018 došlo v případě hodnocení politické kultury politiků Pirátů (snížení pozitivního hodnocení o 7 p.b., zvýšení negativního o 9 p.b.) a politiků KSČM (snížení pozitivního hodnocení o 5 p.b., zvýšení negativního o 4 p.b.).

Výsledky naznačují, že za tímto hodnocením je spíše celková image jednotlivých politických subjektů, než přímé hodnocení politické kultury představitelů těchto subjektů.

Významnější rozdíly v hodnocení politické kultury se projevují podle věku. Mladí lidé do 29 let pozitivně hodnotili politickou kulturu České pirátské strany, zatímco respondenti 60letí a starší příznivěji posuzovali politickou kulturu reprezentantů ANO, ČSSD a KSČM. Sympatizanti

ČSSD se příznivě vyjadřovali o politicích KSČM, voliči KSČM byli shovívavější k politikům ČSSD, ale i SPD.

Mezi sympatizanty levicových politických stran se liberálnější názory na fungování demokracie, na domácí a zahraniční politiku, na poválečnou historii Československa, objevují častěji mezi příznivci Strany zelených. Na druhé straně „škály“ se umísťují příznivci KSČM. Mezi nimi se vyskytují konzervativní názory spojené s nesouhlasem s fungováním liberální demokracie a zahraničně politické orientace ČR přibližně u necelé pětiny. Zkreslování naší nedávné historie veřejnoprávními médii však zaznamenávají prakticky čtyři pětiny levicové smýšlejících. (Viz G1 příloha).

K určitému štěpení společnosti i levicových politických stran, zejména ČSSD, přispělo opětovné zvolení prezidenta republiky M. Zemana a vnitrostranické diskuse o setrvání v koaliční vládě s ANO.

2. Levicové subjekty a volby do Evropského parlamentu

V souvislosti se situací před volbami do Evropského parlamentu různí autoři mohli konstatovat, že přes mnohé iniciativy se zatím příliš nedaří spolupráce levicových stran a hnutí v České republice. Neexistovalo a dodnes neexistuje (reálné) úsilí při hledání společných témat a cílů rozrůzněných levicových proudů a snaha o intenzivní a efektivní vzájemnou komunikaci. Je pravda, že mnohé levicové subjekty, vč. nově konstituovaných v posledním roce (Budoucnost, Idealisté, Levice) se verbálně hlásí k potřebě jednotného levicového postupu, ale jejich konkrétní kroky svědčí spíše o opaku, popř. o získání potřebného prostoru v rámci restrukturující se levice. U tradičních levicových subjektů – KSČM a ČSSD – přetrvávají vzájemné vztahy formulované v devadesátých letech a především na nejvyšší úrovni politických struktur nedošlo za více než 25 let k žádnému zásadnímu posunu (tzv. Bohumínské usnesení sjezdu ČSSD (1995) zakazující spolupráci na celostátní úrovni s „extremistickými politickými stranami“, mezi které z levice nebyla zařazena jen KSČM, ale i další radikálně levicové subjekty, jež byly např. v západní Evropě za levicové partnery běžně akceptovány a staly se pak součástí evropských radikálně levicových struktur (bývalý Levý blok a jeho nástupci). Ze strany KSČM se nikdy vážně její struktury na všech úrovních nezabývaly možnou spoluprací s ČSSD v předvolebních aktivitách (vždy byla sociální demokracie považována ze strany KSČM jako výrazný konkurent). I když postupně docházelo ke spolupráci (povolební) na místní i krajské úrovni, na celostátní nedošlo nikdy ke kvalitativní změně. Pouze v posledním funkčním období sněmovny (od r. 2017) KSČM i oficiálně toleruje koaliční spolupráci ANO a ČSSD a umožnila vznik této vlády (nicméně

dohodu o toleranci má uzavřenu pouze s ANO). Po dobu 25 let politickými relevantními reprezentanty levice (radikální i centristické) byly tradiční politické strany ČSSD a KSČM. Počátkem druhého desetiletí tohoto století se začaly postupně formovat síly, které patřily ke středolevým, popř. liberálně levicovým uskupením. Zároveň také některé další, původně liberální, popř. středopravicové strany začaly přebírat do svých programů levicová témata.

V polovině druhé dekády pak došlo k rozostření pravolevého rozložení sil. Tomuto vývoji napomohl i postupný vstup do nejvyšší politiky sil a uskupení, které se záměrně definovaly jako uskupení, která překonávají pravo-levé rozdělení. Např. Česká pirátská strana se záměrně deklarovala jako nadstranická, ani pravicová ani levicová a na tom stavěla i svůj politický marketink. Dnes tuto stranu lze spíše charakterizovat (po zvážení jejího programového ukotvení i praktické politiky) jako směřující k sociálnímu liberalismu (J. Charvát, FF UJEP, 2015). I hnutí ANO prošlo od svého vzniku různými peripetiemi. A někdy dnes je označováno (spíše k propagandistickým účelům) jako levicový subjekt. V současnosti jej lze ale hodnotit nejpřesněji následovně: „… ANO vykazuje prvky, na základě nichž lze konstatovat, že zabírá středovou oblast pravolevé osy a že jeho postoje jsou ideologicky nesourodé. Nelze ho tak jednoznačně označit za pravicovou stranu.“ (K. Rysová, FSV UK, 2017). Avšak označení jako strana levicová je také nepřesné a nesprávné.

Výsledkem procesů posledních dekád je absence, resp. slabý vliv radiálně levicových politických stran a hnutí a vůbec levicových stran a hnutí ve společnosti. K nelichotivým výsledkům levicových stran také přispívá ideová nejednotnost, popř. jejich neschopnost využít existence různých ideových proudů v těchto subjektech pro posílení jejich postavení v české společnosti, a to i uvnitř jednotlivých stran a organizací. V mainstreamových (k levicovým přístupům nijak zvlášť přátelských) médiích jsou tyto rozpory často komentovány spíše konfrontačně, popř. k posilování anti-levicového diskursu (ke radikální levici, hlavně komunistické, kdy je mnohdy snaha ji interpretovat jako extremistickou). Někteří přední představitelé těchto stran toto sice charakterizují jako pozitivní jev demokratické diskuse ve stranách, ale ve skutečnosti toto strany nevyužívají pro získání širší podpory, spíše to odráží vnitrostranické rozdílné postoje a konflikty, což následně naopak těmito, takto prezentovanými rozpory, je oslabuje v konkurenčním politickém prostředí (např. již tradiční dehonestace předsedů ČSSD po skončení jejich předsednické funkce). Ani jednomu levicovému subjektu se nepodařilo využít názorovou různost ve vlastních řadách (programové či osobnostní) k prospěchu a dosažení lepšího volebního výsledku (oproti např. pozitivním přínosům frakcí v německé Die Linke). KSČM odmítla na sjezdu v 90. letech existenci názorových platforem v rámci strany. To ale po celou dobu nebránilo tomu, aby fakticky (s různě silným vlivem) tyto

názorové proudy (vč. určitých vlastních organizačních struktur) existovaly a politiku strany s různou intenzitou ovlivňovaly.

Obdobně se situace vyvíjela v ČSSD, kdy sice názorové platformy existují, lze ale vysledovat i rozdělení přinejmenším na dvě názorová křídla – liberální a konzervativní (je možno ho také označit za „tradiční“). Platformy nejsou v politické činnosti nijak zvlášť viditelné, dlouhodobě i veřejností jsou registrovány spíše různé aktivity skupin a jednotlivců (mnohdy opoziční k vedení strany). Obecně jsou tyto aktivity vnitrostranicky hodnoceny negativně, mají ale relativně velký prostor v mainstreamových (pravicově orientovaných) sdělovacích prostředcích. Z různých platforem v ČSSD je nejblíže radikálně levicovému směru platforma Doleva.

Na druhou stranu neexistují přesvědčivá data, ze kterých by bylo možno exaktně odvodit, jak relevantní dopady na pozici těchto stran ve společnosti mají vnitrostranické rozpory nebo veřejně ventilované zásadně odlišné postoje uvnitř stran. Například, porovnávají-li se průběžné výsledky volebních preferencí po delší období u KSČM, pak je velmi složité detekovat přítomnost různých politických konfliktů, popř. tzv. afér, které se týkaly záležitostí uvnitř strany nebo vyjádření směrem k veřejnosti (jako jsou tvrdě odmítavá vystoupení k některým krokům, které měly výraznou podporu liberálních a pravicových sil – církevní restituce, vystoupení k roku 1968, k popravě M. Horákové apod., nebo vnitrostranický „boj“ o předsednickou funkci mezi představiteli různých proudů nebo kritika jednotlivých funkcionářů) na podstatnější pohyby těchto preferencí (minimálně nejsou statisticky prokazatelné). Tyto konflikty se daleko víc odrážely dovnitř strany než mezi jejími podporovateli nebo širší veřejností.

V průběhu let, kdy české subjekty kandidovaly do Evropského parlamentu (od r. 2004), obě levicové strany hledaly cesty, jak sestavovat své kandidátky. V obou případech se orientovaly převážně na kandidáty z vlastních řad (i když ne vždy jedině, např. KSČM nominovala D. Strože, levicového literáta a politika s německým občanstvím, který byl zvolen členem EP; ČSSD v r. 2014 nominovala na prvním místě levicového sociologa J. Kellera /byl zvolen/, aby se pak o něj spíše distancovala). V průběhu let se KSČM v různých volbách dostávala do situace, kdy pro ni bylo stále obtížnější obsadit kandidátky kvalitními kandidáty. Proto byla postupně ochotna na kandidátkách umísťovat i kandidáty, kteří nebyli přímo spojeni se stranickým životem, či stranickými strukturami. To se strukturovaněji a výrazněji projevilo v roce 2019, kdy KSČM pro volby do Evropského parlamentu přijala novelizovaný systém sestavení kandidátní listiny. Byly odsloveny některé levicové subjekty a bylo dohodnuto, že se spojí pod kandidátku KSČM. Na to přistoupila Strana demokratického socialismu (SDS) a Komunistická strana Československa (KSČ). Spolu s iniciativou „NE základnám“ vytvořila kandidátní listinu, která zpočátku vystupovala pod názvem: KSČM – Česká levice společně. Při registraci kandidátní

listiny ji ministerstvo vnitra odmítlo pod tímto názvem zaregistrovat. Z tohoto důvodu byla kandidátní listina na volebních lístcích pro volby do EP vedena pouze jako „KSČM“. Tuto situaci respektovaly všechny subjekty, které měly své zástupce na této kandidátce. V členské základně KSČM tento koncept nebyl všemi pozitivně přijat, přesto na přední místa kandidátky KSČM byli postaveni nominanti jiného subjektu než KSČM. Na druhou stranu např. SDS očekávala od umístění svého nominanta na 2. místě kandidátky lepší výsledek. Celkově její kandidáti (celkem 3) nezískali relevantní počet preferenčních hlasů, aby došlo k posunu v rámci kandidátky, naopak díky těmto hlasům se na druhé místo dostal kandidát (nominant KSČM) z 18. místa. Výsledkem společné kandidátky byl zisk 6,94 % hlasů a jeden mandát. Ve srovnání s výsledky voleb do EP v roce 2014 však došlo ke ztrátě hlasů i mandátů (2014 - 10,98 % hlasů a tři mandáty). Podíváme-li se na preferenční hlasy, pak jedině výsledek Kateřiny Konečné (23,5 %) svědčí o tom, že byla voliči považována za osobnost, s velkým odstupem je druhý preferovaný kandidát Z.Ondráček, který se posunul dopředu díky preferenčním hlasům (6,6 %), ostatní již nedosáhli na 5 % hranici. Také nominanti jiných politických subjektů na této kandidátce nezískali relevantní počet preferenčních hlasů. To znamenalo, že s přihlédnutím k výsledkům jiných subjektů než KSČM se neprokázalo, že mezi voliči kandidátek radikální levice, kteří volí kandidátky KSČM je výraznější „poptávka“ po alternativních názorech a politice. Obdobně ani v jiných volbách (do sněmovny, senátu, do krajů), kde byli na kandidátce KSČM nominaci jiných politických subjektů (např. SDS), jejich preferenční hlasy nepřevyšovaly ostatní kandidáty, ale také neměli nižší skóre. Tedy situace ke komplexnější a nejde jen o „osobnosti“, ale také o efektivní programové průniky, které tyto různé subjekty přinášely nebo mohly přinášet. Uvedené skutečnosti ale také svědčí o tom, že KSČM je personálně „vyprázdněná“ a nemá dostatek osobností oceňovaných širší spřízněnou veřejností, které by se mohly zapojit do politických střetů. Toto rozčarování po evropských volbách pak vedlo v SDS k převaze názorů, jejichž výsledkem byl odklon od spolupráce s KSČM a hledání jiných partnerů. Skončilo to vstupem uskupení „Skutečná levice“ do SDS a následně vznikem nového subjektu LEVICE (dnes s faktickou převahou těch, kdo do SDS původně vstupoval, což se projevuje i změnou převažující programové orientace této strany). A také k faktickému přerušení spolupráce s „tradičními“ levicovými subjekty zastoupenými v parlamentu. Ještě méně příznivá situace nastala ve volbách do EP pro ČSSD. Pokud ve volbách do EP v roce 2014 získala 14,17 % hlasů a 4 mandáty, tak ve volbách 2019 s 3,95 % vyšla naprázdno. Opět se zde projevily vnitřní rozpory v této straně a to, že kandidátka byla sestavena z relativně nevýrazných osobností. Proti minulým volbám, kdy na první pozici byl J. Keller (s 26,91 % preferenčních hlasů), významný levicový sociolog, který se ale pak dostal do rozporu s vedením strany.

V těchto volbách se nikdo z nominovaných ČSSD nedostal.

Volby ukázaly, že obě levicové strany ztrácejí své voliče na úkor hnutí ANO a SPD. Hnutí ANO si své pozice v EP zlepšilo ze 4 na 6 mandátů a SPD získala 2 mandáty. Volby do EP dokumentovaly odliv části levicových voličů směrem k dvěma uvedeným subjektům (i když ne pouze).

3. Levicové politické strany v krajských volbách 2020

Levicové strany, které společně kandidovaly do EP na kandidátce KSČM po skončení voleb nepokračovaly ve spolupráci v této konfiguraci (např. s formování společných kandidátek do dalších voleb). Jak již bylo uvedeno, výsledky voleb do EP se mj. promítly i do přípravy krajských voleb. Ukázalo se, že až na výjimky (společný kandidát KSČM a KSČ do senátních voleb), není vůle formovat širší kandidátky různých subjektů s levicovým zaměřením. SDS (LEVICE) opustila spolupráci s KSČM na tvorbě společných kandidátek a v jednom kraji kandidoval nový subjekt LEVICE samostatně (s volebním výsledkem 0,05 %). KSČM hledala na své kandidátky nečleny strany. I poslední informace ukazují, že ani mezi nově vzniklými subjekty není nijak výrazná snaha o předvolební spolupráci, spíše v realitě jde o hledání určité dominance a vytvoření si lepší výchozí pozice do předvolebního klání. Některé z nich (SZ nebo Budoucnost) hledají předvolební partnery spíše u (pravo)středových subjektů a uskupení (kde je i šance vstupu do parlamentu). Strana zelených rozjednává možnou předvolební součinnost (popř. tvorbu společné kandidátky) s ČSSD (stav k zač. února 2021). Tato spolupráce má přívržence i u některých funkcionářů ČSSD.

Tradiční levicové politické strany vstupovaly do přípravy krajských voleb s určitými očekáváními. KSČM si kladla za sice cíl obhájit mandáty z minulých krajských voleb, avšak interně si byla vědoma, že je to málo reálný záměr. Rovněž ČSSD si chtěla udržet dosavadní pozice, zde bylo ve hře vedení několika krajů. Realita se však v mnohém lišila od očekávání. Z hlediska počtu získaných procent došlo v případě KSČM v porovnání předposledních a posledních krajských voleb k poklesu z 10,54 % na 4,75 %. Znamenalo to ztrátu nejen hejtmana, ale i snížení počtu mandátů z 86 v roce 2016 na současných 13 mandátů.

Na klesajících výsledcích KSČM na celostátní úrovni má svůj podíl ústřední vedení KSČM. Pokles výsledků v krajských volbách je zapříčiněn prací krajských vedení, ale i okresních výborů KSČM diferencovaně. Ve čtyřech krajích, v krajských volbách 2020, se přes pokles, ve srovnání s minulým obdobím, podařilo získat alespoň nějaké mandáty. Avšak ani v těchto krajích nebyly výsledky v rámci okresů stejně příznivé. Ve zbývajících devíti krajích, kde nedošlo k zisku ani

jednoho mandátu, je opět rozdílná situace. V některých okresech došlo k překročení potřebné pěti procentní hranice, v jiných však ne, prohloubily se rozdíly mezi okresy i místy. Výběr kandidátů byl ve většině krajů stereotypní. Na volebních listinách se často objevovali kandidáti, kteří byli nasazováni od roku 2012, přitom postupně ztráceli podporu voličů. Někteří zřejmě neobstáli v očích voličů a potřetí nebyli zvoleni (Viz tabulky T3 a T4 v příloze).

Výsledky ukazují, že většina krajských výborů KSČM byla schopna postavit ve volbách 2020 málo kandidátů, kteří by získali podporu, na rozdíl od kandidátů ANO a SPD. Předvolební koaliční potenciál KSČM byl malý, kandidátky případně zahrnovaly pouze malé procento (16,7 %) kandidátů bez politické příslušnosti. Vzhledem k dlouhodobé ostrakizaci KSČM není jednoduché se veřejně k této straně přihlásit. Na druhou stranu v základních článcích strany i na úrovni mnohých okresů a krajů převládá názor, že není tak důležité zapojovat na kandidátky nečleny, nemluvě již o pozicích na čelných místech. V minulosti to nemělo takový negativní dopad, neboť z řad straníků nebo jejího nejbližšího aktivu (nestraníků) bylo možno získat relativně dostatečný počet vhodných typů. V posledním desetiletí se ale situace změnila a především mladší typy na kandidátky (a zvláště s určitou občanskou a odbornou autoritou), především pro nižší zastupitelské stupně, se získávají obtížně.

Pro ČSSD výsledky krajských voleb nebyly překvapením, někteří očekávali dokonce ještě větší propad. ČSSD má přece jen větší odborné zázemí, které s touto stranou (veřejně) spolupracuje a také se podílí na analýzách. Tak po krajských volbách Masarykova demokratická akademie – MDA - (ve spolupráci se sociology z akademického prostředí) hodnotila na odborném semináři jejich výsledky (lektoři J. Lysek, E. Lebedová, D. Ostrá – všichni z UP Olomouc). Bylo konstatováno, že nedošlo k dalšímu selhání, spíše (ve srovnání s volbami do EP) ke stabilizaci, ovšem s velkými teritoriálními rozdíly. Ve srovnání s KSČM věnuje ČSSD dlouhodobě větší pozornost hodnocení výsledků různých typů voleb, vč podílu akademických pracovníků na těchto analýzách a s těmito záměry seznamuje i širší veřejnost např. prostřednictvím publikací MDA. ČSSD měla brzy po krajských volbách k dispozici relativně podrobný průzkum (viz zmíněný seminář), který šel až na úroveň míst nebo menších regionů. Z něj vyšlo, že nejlepší výsledky, tzn. nejmenší ztráty, dosáhla ČSSD v místech, které patří spíše mezi bohatší, kde trvá kulturní život, kde je vyšší sociální kapitál. V sociálně problémových regionech většinou ztrácela. Obě levicové strany nedocenily, že se změnila nosná témata, nyní jde např. o efektivitu řízení státu a obecně jeho fungování, protikorupční akce, došlo na rezignaci na pravo-levou linku. Proto nelze mechanicky srovnávat volby v roce 2016 a 2020, důvodem je zásadní změna politického prostředí. V hodnocení se ukázalo, že pro voliče je mnohdy důležitější „značka“, i osobnost než program volební strany. Výsledky kandidátek ČSSD toto

tvrzení přinejmenším z velké části potvrdily. Jediného hejtmana znovuzískala ČSSD v Pardubickém kraji, kde ale stávající hejtman kandidoval v nově vytvořeném uskupení (i když se osobně přihlásil k ČSSD), jež kombinovalo ČSSD a lokální uskupení z místně aktivních osob. ČSSD se také osvědčila (zisk mandátů) v jiném kraji koalice se Stranou zelených.

Data ilustrují, že „částečnými konkurenty“ pro KSČM jsou tedy ANO a SPD. Oba subjekty kandidovaly samostatně, nikde v nějaké koalici (obdobně jako v minulosti). To, že v krajských volbách 2020 byly úspěšnější než KSČM, naznačuje ztrátu důvěry v program a/nebo kandidáty KSČM. Zatím nebylo zkoumáno, zda se na postupně se zhoršujících výsledcích levice, vč. radikální, reprezentované především KSČM podílí ztráta přitažlivosti a přesvědčivosti programových záměrů, či nevýraznosti klíčových kandidujících osob nebo nedostatečný či chybný politický marketink. Obecně lze konstatovat, že právě KSČM dlouhodobě věnuje malou pozornost otázkám politického marketinku, tedy jak pečovat o svoji „značku“ a propagovat ji mezi spřátelenou, popř. tolerující ji, veřejností.

V minulých osmi letech došlo ke změnám vzdělanostní struktury a nárůstu počtů 60letých a starších. Přes nárůst vzdělanostní struktury a vyššího počtu 60letých a starších ve všech krajích a okresech se výsledky liší. Rozbory naznačují, že pouhé sociodemografické změny nejsou tím rozhodujícím faktorem, který ovlivňuje klesající pozici KSČM ve volbách všech typů.

Nejvýrazněji se mění (oslabuje) pozice KSČM zejména ve velkých městech v rámci všech krajů. Reprezentanti KSČM se zatím nenaučili reagovat na proměny v sociální skladbě obyvatel ani na změny v sociálním prostředí v těchto lokalitách a získat nebo podržet potřebné sympatizanty.

Volby pro KSČM skončily (očekávaným) nezdarem. Některé vnitrostranické názory to hodnotily tak, že byla tak dovršena strastiplná a bolestná cesta destrukce socialistického (komunistického) hnutí v ČR. Prokázala se faktická neschopnost a neochota KSČM a ČSSD již v předvolebním období vzájemně efektivně komunikovat a spolupracovat na společných zájmech levice a společně prezentovat alespoň některé cíle a hodnoty levice, a to za situace významného spojování a společného postupu stran pravice a středu a také neschopnost levice prezentovat efektivně své hlavní programové cíle a hodnoty. Je pravda, že z hlediska dlouhodobých politických cílů se jedná o odlišné subjekty – ČSSD vychází z politiky evropské sociální demokracie, která stále více spočívá v reformním úsilí o „lepší kapitalismus“, zatímco komunistický směr deklaruje za cíl „socialismus“ v spíše marxistickém chápání. KSČM je tak chápána jako antisystémový subjekt. Pak je pochopitelné, že doposud převládaly spíše tendence k nespolupráci, přinejmenším na celostátní úrovni. Projevila se rozporná podoba a sporná efektivita či absence efektivní komunikace a spolupráce s jinými levicovými subjekty v běžném

mezivolebním čase na úrovni volebních krajů, ale i měst a obcí, i když někde úspěšně fungovaly koalice obou subjektů, nebo byly součástí širších koalicí. Ani to se ale nijak výrazně neodrazilo v lepších volebních výsledcích.

Na celostátní úrovni se sporným bodem v hodnocení minulého období stala spolupráce KSČM s vládní koalicí ANO a ČSSD. Jeden pohled ji hodnotil jako rozpornou a neefektivní, bezzubou formu mnohdy jen s personálními ultimáty namísto čitelného a systémového, dlouhodobého nastolování věcných problémů. Na druhou stranu tato role „neopomenutelného faktoru“ umožnil KSČM získat pozici, která byla nejsilnější za celé období od politických změn v roce 1989. Nejsou k dispozici (nebo nejsou veřejně přístupná) žádná sociologická data, která by jednoznačně prokazovala klady nebo zápory zvoleného přístupu KSČM. Spojovat mechanicky „podporu oligarchy“ s poklesem preferencí KSČM nemá oporu v datech, tento razantní pokles (z více než dlouhodobě stabilních 10 % na výsledek spíše okolo 7 % a níže) nastal časově dříve, než vůbec k „podpoře oligarchy“ došlo (v měsících před parlamentními volbami v r. 2017). Tato podpora (tolerance vlády ANO a ČSSD) se také neprojevila ani v růstu preferencí nebo přinejmenším stabilizaci těchto preferencí KSČM. KSČM se po parlamentních volbách dostala do situace, kdy nepodporou ANO, by fakticky podpořila pravicový blok, s téměř nulovou pravděpodobností, že by za to od něho něco reálného získala (snad jen krátkodobé oslabení antikomunistické rétoriky). Obě možnosti, které byly na stole, nebyly z dlouhodobého hlediska pro KSČM výhodná. Je otázkou, zda byla z tohoto pohledu dlouhodobovosti a dopadů dostatečně politickými orgány strany posuzována. ČSSD řešila podporu koalice s ANO prostřednictvím vnitrostranického referenda. Neschopnost KSČM navazovat konkrétní volební spojenectví v krajích, formovat spolupráci s dalšími subjekty a získávat jejich podporu na úrovni volebních krajů, rovněž přispěla k poklesu jejího vlivu. U řady funkcionářů KSČM (na úrovni základních článků, okresů a krajů, částečně i centra) přetrvává nedůvěra k jakýmkoliv partnerům a jen velmi neochotně o ní uvažují (existují rozdíly mezi kraji a okresy). Je ale skutečností, že na toto spojenectví nejsou potřební partneři, kteří by byli ochotni k takové spolupráci. A to se týká i nově vznikajících levicových subjektů vč. Levice, kdy jedna z jejích původních složek (SDS) dlouhodobě s KSČM spolupracovala, ale v současnosti převládl vnitrostranicky postoj odmítající jakoukoliv součinnost či spolupráci s KSČM (ale i s ČSSD), který byl již i veřejně medializovaný. To vše mimochodem staví do jiného světla i koncepci Spojenectví práce a solidarity (SPaS) v dalším období a přinejmenším do parlamentních voleb budou současné vztahy a procesy v levici jeho činnost paralyzovat (jedná se ale o strukturu, která má pouze regionální dosah na Prahu). Další nové subjekty Budoucnost a Idealisté vyhraněné a veřejně ventilované postoje o nespolupráci s tradičními stranami (míněna především ČSSD) takto

nedeklarují, spíše sondují různé možnosti (spíše neveřejně) případné, pro tyto subjekty výhodné alternativy. To se nakonec dílče projevilo i v jejich přístupu do krajských a senátních voleb 2020. Pokud v minulosti ke spolupráci stran/hnutí s KSČM někde došlo, daleko více to bylo výsledkem pragmatické povolební kalkulace ze stran obou (či více) partnerů a o nejnižší úrovně samosprávných orgánů, popř. v minulosti některých krajů (zde ale šlo v podstatě jen o politické řešení bez hlubšího levicového spojenectví).

Výsledky ukázaly na převažující slabou schopnost obou levicových stran ať už na úrovni ústředních vedení, tak i na úrovni regionů a míst, orientovat se na efektivní a permanentní komunikaci s konkrétními společenskými vrstvami, relevantními profesními a zájmovými skupinami. Příklady účinné spolupráce ČSSD v této oblasti v krajských volbách se pak odrazily i lepších volebních výsledcích (např. Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihočeský kraj, Zlínský kraj) a v členství v krajských koalicích – radách (Jihočeský, Pardubický, Zlínský a Moravskoslezský kraj a kraj Vysočina).

V diskusích k výsledkům krajských voleb v rámci KSČM se v souvislosti s prioritami objevila hodnocení zdůrazňující nevýraznou, nečitelnou a rozpornou politiku KSČM na úrovni centra a regionů, problémy programové nevýraznosti a personální slabosti reprezentací. Pro tato hodnocení však zatím nejsou k dispozici relevantní sociologická šetření, i když existují indicie, že v v různé intenzitě toto hrálo roli ve výsledcích. Bohužel hlubší diskuse zaměřená na příčiny, jak ve vnitrostranické oblasti, tak v širší levici dosud po krajských volbách neproběhla. To může přinést určitá negativa při přípravě a zajištění voleb do poslanecké sněmovny.

Na situaci se podepsaly rovněž vnější faktory. Patří k nim snaha politického středu a pravice přebírat části tradičně levicové agendy a vzhledem ke svému mocenskému postavení a reálné politické síle je jejich schopnost je alespoň částečně realizovat a především v politickém marketinku efektivně využít (zvýšení důchodů, snížení daňového zatížení občanů, příspěvky na veřejnou dopravu důchodcům a studentům apod.) Růst životní úrovně významných skupin zaměstnanců, nízká nezaměstnanost, garance sociálních podpor ze strany kapitalistického státu a odcizení politiky oslabila v době vlád vedených pravicí a středu ochotu významné části voličů preferovat levicové strany.

Z pohledu absolutního počtu získaných hlasů v těchto volbách nedošlo u KSČM k výraznějšímu propadu oproti volbám do EP (krajské volby 131770 hlasů, EP volby 151468 hlasů). Účast v těchto volbách (2020) se ve většině krajů pohybovala okolo 40% (průměr 37,95 %), nejméně v Ústeckém (31,3 %) a Moravskoslezském (32,7 %) kraji. Tento pokles se ale daleko razantněji projevil v počtu získaných mandátů (i díky nárůstu volební účasti oproti r. 2016 o 3,5 %). U ČSSD byla situace následující (krajské volby 169938 hlasů, EP volby 83952 hlasů).

Protože ale byla celkově větší účast a KSČM nezmobilizovala další voliče, procentní výsledek byl horší. Svoji roli sehrál i věk převažující skupiny voličů – 60+, kdy u části z nich převládly obavy z koronaviru.

Na výsledku krajských voleb se projevila také různá mobilizace voličů: porovnáním těchto voleb a voleb do EP byly získány tyto poznatky: (přišlo v 2020 z voličů r. 2017 – nepřišlo voličů v r. 2017 - v %) KSČM 50:50, ČSSD 45:55, ODS 80:20, KDU 80:20, TOP, STAN 75:25, ANO 40:60, SPD 35:65. To ukazuje i určité „rezervy" různých stran pro případnou mobilizaci jejich bývalých voličů. Zdá se, že z hlediska pravicových stran jsou tyto „zálohy" menší než u ostatních subjektů.

Masivní prezentace pravice doprovázená útoky na levici ve většině médií, slabostí mediální politiky a prezentace KSČM a ČSSD, spolu s nedostatečnou a neefektivní propagací programu a hodnot prosazovaných KSČM a nedostatečnou a neefektivní prezentací kandidátů ve volební kampani, včetně chyb a nevěrohodných prostředků, se také podepsalo pod výsledky v krajských volbách 2020. Na druhou stranu ale je skutečností, že primitivní antikomunistické útoky na KSČM v posledním volebním období Poslanecké sněmovny, vč. reálných hrozeb zákazu, či faktického zabránění politické činnosti této strany (jak to bylo např. v době Topolánkovy vlády) se nevyskytovaly. Došlo ke změně propagandistického ovlivňování celkového politického klimatu. Jsou využívány spíše „soft" přístupy – soustavné připomínání teze o rovnosti „komunismu" a fašismu jako dvě strany jedné totalitní mince; přidávání očerňujících, či zpochybňujících adjektiv apod. i když základní téma se nijak netýkalo ideově politických charakteristik strany nebo hnutí. Skutečností je, že veřejná média nijak nepřispívají k prezentaci většího počtu představitelů KSČM (mladší nebo střední generace) široké veřejnosti. Je ale také otázkou, jak KSČM se sama snaží těmito komunikačními kanály prezentovat tento svůj (perspektivní) aktiv a nespoléhat se na „osvědčené kádry".

Dlouhodobě se v obou názorových okruzích levice (radikální, komunistický a reformní, sociálně demokratický) diskutuje fakt, že se ztrácí voliči. Oproti minulému období, kdy zpravidla tyto diskuse a snahy o změnu končily verbálním vyjádření kritiky, v současnosti vznikají nové levicové politické strany/hnutí, které se ucházejí nebo se chystají ucházet o voličskou přízeň. (Tabulka T9 v příloze)

Strana Levice je nejvíce známá (podle sociologického šetření KSV, IČL, 2020) je mezi levicovou veřejností (32 %), s velkým odstupem za ní ve známosti zaostávají ostatní dvě hnutí Budoucnost (12 %) a Idealisté (9 %). Strana Levice je známější v nejstarší věkové skupině 60+ let (39 %). Nízká znalost hnutí Budoucnost a Idealisté je zřejmě i mezi levicovou veřejností je dána tím, že sice formálně existují zhruba stejně dlouho jako Levice, avšak širší veřejnosti se

daleko méně prezentovaly. Strana Levice má jaksi delší historii i díky její předchůdkyni SDS, jednak i tím, že je její název obecně identifikovatelný s jejími politickými „vzory“ v zahraničí. Nicméně i v tomto případě se teprve začíná programově profilovat. U Idealistů jde o návaznost na reformní proudy v sociální demokracii. Budoucnost se vyhraňuje proti existujícím levicovým subjektům, nicméně navazuje na některé proudy ve Straně zelených, popř. hledá partnery i některých skupin v ČSSD. Ani jeden z těchto nových subjektů vůbec neuvažuje o předvolební spolupráci s KSČM a k povolební případné spolupráci se staví velmi rezervovaně, pokud ji vůbec připouští. Ve vztahu k ČSSD toto tak striktně není deklarováno, ale např. Idealisté v krajských volbách tvořili koalici s liberálními, popř. pravicovými stranami (TOP, LES, Zelení, MZH). Budoucnost veřejně deklarovala podporu některým senátním kandidátům. Tyto tři nové subjekty ale nenalézají ani cestu k sobě navzájem, a sice veřejně prezentovaná volání po „jednotě“ (nové) levice se porůznu objevují, reálně se zdá, že postoje těchto subjektů se spíše v tomto období od sebe vzdalují a velmi pravděpodobně bude maximálně možným výsledkem před parlamentními volbami jakýsi „pakt o neútočení“, že na sebe nebudou otevřeně útočit, ale každý z těchto subjektů by přivítal zisk hlasů i na úkor toho druhého nebo třetího. Propagandisticky to je dost složité, protože dost dobře nejde veřejně se distancovat od „sjednocujících procesů“, na druhé straně jejich reálná fragmentace přinejmenším před volbami je velice pravděpodobná (pokud se některému subjektu nepodaří integrace s nějakou relevantní politickou stranou nebo silou).

Mezi dotazovanými ve výzkumu, informovanými o těchto subjektech převažuje názor, že nové levicové strany a hnutí mohou získat sympatizanty (57 %). Necelá pětina se domnívá, že tyto strany nezískají příznivce. Svou podporu těmto novým levicovým politickým stranám a hnutím by zvažovala polovina informovaných. Naopak 27 % respondentů by tyto strany nepodpořilo. Vyšší míra podpory byla zaznamenána v mladší střední věkové skupině 30-44 let, a naopak v nejstarší skupině (60 a více let) je třetina respondentů, která by tyto nové strany nepodpořila.

Respondenti, kteří se domnívali, že je poptávka po nových levicových stranách (28 % z celého souboru) by rozhodně podpořili nové politické strany pouze v 18 % a ve 40 % by je částečně podpořili. Respondenti, kteří deklarovali, že poptávka po nových levicových stranách není (69 % z celého souboru) by osobně tyto nové strany a hnutí přesto částečně či zcela podpořili v téměř 50 %.

Dle současných volebních preferencí, by voliči KSČM seznámeni s těmito subjekty, ve 47 % podpořili nové politické strany a hnutí (13 % rozhodně, dalších 34 % částečně). Naopak téměř 40 % z těchto voličů KSČM by nové politické strany nepodpořilo. Více než polovina

informovaných voličů ČSSD by částečně podpořila nové politické strany, a naopak necelá čtvrtina (23 %) by je nepodpořila. Podpora nových levicových politických stran a hnutí byla zaznamenána i mezi budoucími voliči hnutí ANO.

Údaje naznačují, že potenciál pro svůj růst zkoumané politické strany a hnutí mají.

Nové levicové strany přicházejí ve svých programech s relativně novými pojmy. Jejich znalost byla mezi levicovou veřejností celkově nízká. S pojmy participativní rozpočet, nepodmíněný základní příjem a ekosocialismus se setkala přibližně třetina respondentů. Pojem Nový zelený úděl (New green deal) slyšela čtvrtina respondentů a pojem transhumanismus pouhých 14 % respondentů. Na rozšíření znalosti základní ideologické terminologie mezi levicovou veřejností bude muset nová levice výrazně zapracovat.

Nejaktivnější z nových levicových stran Levice se snaží komunikovat s veřejností prostřednictvím elektronických médií. Buduje organizační strukturu a členskou základnu a informuje zájemce o svých aktivitách.

4. Voličské profily levicových stran ke konci roku 2020

Výsledky volebních preferencí koncem roku 2020 ukázaly, že jak ČSSD, tak KSČM se v některých šetřeních dostaly pod hranicí volitelnosti. ČSSD se od krajských voleb prezentuje na veřejnosti zejména prostřednictvím vystoupení ministrů a poslanců, zatímco z představitelů KSČM se v médiích objevuje předseda V. Filip případně některý z poslanců, výjimečně někdo z nejvyšších funkcionářů strany. Nicméně hodnocení prezentace politických stran a hnutí prováděné příslušnými orgány (mediální rady, kde mají nominanty všechny parlamentní politické subjekty) nepotvrzuje podstatnou diskrepanci v poskytnutém mediálním prostoru pro jednotlivé politické subjekty. Je ale pro veřejnost obtížné určit, kdo se konkrétně podílí na výběru osob, které jsou jako představitelé stran/hnutí prezentovány. Jak dalece je to věcí jednotlivých médií nebo o tom rozhodují především politické subjekty. Potom je velmi obtížné stanovit odpovědnost politických subjektů a roli medií v tom, jak i touto cestou lze ovlivňovat image jednotlivých subjektů.

Mediální politika představitelů obou politických stran se jeví jako vysoce pragmatická, ale je obtížné určit, jak to dopadá například do konkrétních volebních preferencí.

Výzkum veřejného mínění společnosti Median (2019, objednaný Nadací R. Luxemburgové), mapující politické a společenské názory české populace definováním její levicovosti pomocí tzv. deklarativní a postojové levice, naznačuje, že levicové myšlenky nebo jednotlivé levicové aspekty jsou rozšířené mezi značnou částí občanů.

Výzkumníci identifikovali dvě skupiny levicových občanů, deklarativní a postojovou levici. Skupinu „Deklarativní levice“ tvoří 32 %, tedy téměř 1/3 společnosti. Jsou to ti, kteří jsou si vědomi své „levicovosti“ a subjektivně se k levici hlásí. Z těch, které do této skupiny nelze zařadit, bylo možné na základě stanovené metodiky identifikovat 27 % populace[1], jejíž postoje lze ve větší či menší míře označit za levicové (podle určitých zvolených kritérií, ke kterým se dotazovaní s různou intenzitou hlásí; z toho se pak vyvozuje jejich „levicový postoj“). Ostatních 41 % společnosti není možné na základě stanovené metodiky chápat jako lidi s pozitivním vztahem k levici nebo k jejím významným atributům. Jestliže volební chování těch, koho lze přiřadit k deklarativní levici lze v relevantní míře predikovat, pak u druhé skupiny (postojová levice) je vějíř jejich afilací k volebním subjektům daleko širší a lze v něm nalézt všechny politické směry. Většinově se k politické levici sice sami nehlásí, ale v některých otázkách, jako jsou genderová problematika, ekologie nebo vnímání sociálně-ekonomické nerovnosti, k levici hodnotově tíhnou. Ve skupině, kterou označujeme jako postojovou levici, se mírně nadpoloviční většina lidí sama řadí do pravé části politického spektra, ostatní se chápou jak středoví. Jedním z klíčových rozdílů mezi postojovou a deklarativní levicí může být způsob, jakým lidé z těchto dvou skupin přistupují k samotnému pojmu „levice“. V případě deklarativní levice je pojem spojen s očekávanou vyšší vnitro společenskou solidaritou a silným sociálním státem. Zástupci hodnotové levice si ho asociují zejména s komunistickou minulostí a také s vládním rozhazováním a ekonomickou nezodpovědností (P. Šplíchal. Alarm). Toto zjištění už samo predikuje, že je velmi obtížné si představit, že ti, kdo patří do skupiny „postojové levice“ by spontánně a na základě svého podloženého přesvědčení volili (až na výjimky) strany/hnutí, které se deklarují jako reprezentanti „deklarativní levice“, především KSČM. Nevylučuje to ale určitý zisk hlasů na základě velmi účinného politického marketinku, který by cílil na ty aspekty levice, které i cíloví jedinci považují za podporovatelné a podaří se eliminovat filtry, který jim brání tyto subjekty volit.

Existují jen malé rozdíly u znalosti levicových organizací a osobností, či v náhledu na progresivní sociální a ekonomická opatření, která mají vysokou podporu u obou skupin. Rozdílné názory jsou viditelné většinou až u radikálnějších opatření, která více podporuje deklarativní levice. Zároveň platí, že postojová levice zůstává poněkud progresivnější v ekologických opatřeních.

Podobné jsou i reakce obou skupin na kampaňovou komunikaci, která je obecně poměrně dobře přijímána. Zástupci postojové levice mají častěji zkušenosti se zapojením se do veřejných

[1] Toto šetření bylo prováděno v r. 2017. Současná situace (např. podle průzkumů CVVM) bude pro levici nyní méně příznivá. Např. poslední (zmiňované) šetření postavení na levo-pravé sebeidentifikaci. Zde se k levici hlásí 22 %.

kampaní.

Obě skupiny se od sebe liší zejména ve volebním chování, kdy občané patřící k deklarativní levice volí zejména ANO či tradičně levicové strany ČSSD a KSČM. Postojová levice tenduje kromě ANO zejména k Pirátům či k dalším středovým nebo pravicovým stranám jako jsou ODS nebo TOP 09. Např. v uvedených dvou pravicových stranách bylo 8 % zařazených do skupiny postojové levice.

Někteří komentátoři hovoří o rozmlžené levici a okolnostech s tím spojených. [2]Na jedné straně je ve společnosti prakticky 60 % lidí hlásících se alespoň k některým levicovým myšlenkám, na straně druhé součet preferencí obou tradičních levicových stran se pohybuje kolem 10 %. Příčiny tohoto stavu je možné spojit s třemi faktory. Podle některých názorů se pod současnou situaci se podepsalo vedení obou stran. Z původně dosahovaných dvouciferných procent v parlamentních volbách dopustilo pokles k hranicím volitelnosti. K tomuto tvrzení ovšem chybí doložení relevantními sociologickými daty a jedná se spíše o intuitivní hodnocení jednotlivých osob nebo skupin. Z mezinárodního srovnání spíše vyplývá, že vliv politiky vedení stran sice hraje určitou roli, ale nevyplývá z toho, že je klíčovým faktorem, popř. jediným (např. pokles u Die Linke je procentuálně podobný jako u KSČM – ve východní části SRN – avšak zde se nehodnotí tato situace jako vliv vedení strany, Francie zaznamenala přímo „převrat“ v politické reprezentaci radikálně levicových postojů, opět ale hledání příčin necílí prioritně (pouze) na politické vedení). Spíše lze uvažovat v tom smyslu, že vedení radikálně levicových stran a samozřejmě, že i celá členská základna nedostatečně vyhodnotili hlubinné trendy v levicových strukturách a nedostatečně, případně chybně nebo pomalu, na ně reagovali. Došlo tak ke komunikačnímu a poznávacímu deficitu mezi politickými stranami/hnutími a jejich (potenciálními) příznivci a voliči. Strany nedostatečně reagují na podněty od mas, ty se pak obracejí jinam. Druhý faktor je spojený s chováním středových a pravicových stran. Ve svých vystoupeních opakovaně nejen deklarují levicově znějící hesla, ale svojí praktickou politikou provádějí některé, možná populistické „levicové“ kroky a tím se snaží získat (a získávají) levicové voliče. Třetí faktor je spojený s liberalizací celé společnosti i značné části levicového elektorátu. Projevem této tendence je změna forem antikomunismu, levicové politiky jako takové a kritika kroků ministrů sociální demokracie, zaměřená zejména na posilování státu a tzv. byrokratických praktik (z tohoto pohledu se stal velmi oblíbený termín „neomarxismus“, který je využíván podle libosti, ale prakticky vždy jako součást kritiky a odsouzení „levicovosti“). Takové postoje ve větší či menší míře rezonují i s názory těch, které je možno zařadit do liberální levice a není divu, že tato část volí středové či pravicové politické strany typu ODS nebo TOP

2 Keller, J. 2020. Rozmlžená levice. *Právo* 17. prosince s. 6.

09. Šetření Median doložilo, že „postojová levice“ volí z 18 % ANO, 16 % Piráty, ODS a TOP shodně 8 %, 6 % KDU-ČSL, 4 % STAN pouze 2 % ČSSD a SZ a 1 % KSČM.

Poznání dialektiky „deklarativní“ a „postojové“ levice je dosti důležité při stanovování předvolební taktiky. Bude to i tím faktorem, který ve svých důsledcích může rozhodnout o tom, jak parlamentní volby 2021 dopadnou a zda některá ze stran nezůstane pod 5 % prahem. Jestliže deklarativní levice je spíše formace stabilní z hlediska politického, volebního chování, pak postojová levice je výrazně více ovlivnitelná politickým marketinkem.

Podle výzkumu Klubu společenských věd a IČL mezi levicově smýšlejícími patří k rysům levicové politiky především péče o sociální zabezpečení občanů (odpověděly čtyři pětiny), tvrdý postup proti korupci považují rovněž za její nedílnou součást (více než tři pětiny). S odstupem se objevuje preference státních podniků (téměř dvě pětiny) a udržení vyvážené mezinárodní politiky (třetina). Necelá třetina by pokládala za součást levicové politiky i lepší péči o kulturní dědictví. (Viz tabulky a grafy v příloze).

Respondenti doporučují pro zlepšení spolupráce mezi levicovými subjekty užší spolupráci, komunikaci, diskusi, dohody (více než čtvrtina), jednotný postup, společné akce (15 %), desetina navrhuje sjednocení levice na základě společných programů. Zaznívá také potřeba větší tolerance, důvěry, úcty.

Uvedená doporučení souvisí s pohledem na celkový stav levicového hnutí. Ze sympatizantů levice se přibližně tři čtvrtiny domnívají, že hnutí je v krizi. Takový názor mají zejména respondenti s vyšším vzděláním a věkové skupiny 30-59 let.

Současně téměř tři čtvrtiny sympatizantů konstatují, že levicové hnutí má budoucnost. Starší respondenti, dotázaní z obcí do 5 000 obyvatel a vysokoškolsky vzdělaní sdílejí toto stanovisko častěji než ostatní.

Zmíněný výzkum levicové orientace přináší poněkud jiný pohled na profil levicově smýšlejících, než jen rozdělení na deklarativní a postojovou levici, pomocí zjišťování tří složek každého postoje, v tomto případě levicového. Rozdíl je dán tím, že samotný výběr dotazovaných byl směřován na ty občany, kteří deklarovali svoji minulou levicovou volbu, tedy logicky nemohli v průzkumu být zachycena ta část postojové levice, která volila středově až pravicově. U každého levicově smýšlejícího (v minulosti i volícího levicově) se zkoumala kognitivní, emocionální a konativní složka postoje. Kognitivní, poznávací složka byla spojena s příklonem k některému z typů světonázoru, nebo jeho odmítnutím. Emocionální složku reprezentovalo přihlášení se k stupnici od 1 do 7 na škále levice - pravice nebo odmítnutí tohoto členění. Propojení obou složek ilustrují tabulky v příloze.

Konativní složka byla určena ochotou volit některou z politických stran. Sledovala se

přítomnost všech těchto složek, současně i jejich vzájemné propojení.

Ucelený levicový postoj projevilo 44 % levicově smýšlejících. Emocionální a kognitivní složka byla identifikována u 13 %, samotná kognitivní složka u 7 %, konativní složka u 6 %, emocionální a konativní složka u 5 %, samotná emocionální složka rovněž u 5 %, kognitivní a konativní složka u 3 %. Celkem se vyznačuje všemi nebo alespoň jednou složkou levicového postoje 83 % respondentů. Zbývajících 17 % se sice pokládá za levicově smýšlející, ale ve výzkumu to nedalo najevo.

Více než dvě třetiny (69 %) se hlásí od vyhraněné až středové levici. Tuto část spojujeme s emocionální složkou levicového postoje. 16 % se identifikovalo s politickým středem, 2 % se ztotožňují s pravicí, 7 % se nedokázalo zařadit a 6 % nesouhlasí s tímto členěním, nepovažuje to za správné.

Sympatie k levicovým stranám jsou výrazně diferencovány podle subjektivní míry levicovosti. Z těch, kteří se na škále levice-pravice zařadili ke krajní levici, by volilo 88 % KSČM[3], nikdo by nevolil ČSSD, 2 % by volila Stranu zelených, 3 % ANO a 6 % neuvedlo svojí volbu. Při druhém stupni levicovosti se přihlásilo k volbě KSČM 71 %, ČSSD 6 %, ANO 11 % a odpověď neuvedlo 10 %. Z respondentů levého středu (3) by 23 % volilo KSČM, 22 % ČSSD, 7 % SZ, 10 % ANO a 28 % odpověď neuvedlo. Hlásící se k politickému středu se nejvíce přikláněli k volbě ANO (21 %), a dále ke KSČM (15 %), k ČSSD (13 %), ke Straně zelených (10 %) a 27 % odpověď neuvedlo. Z těch, kteří se nedokázali zařadit, 70 % neuvedlo žádnou volbu, 20 % by volilo KSČM a 5 % ANO. Ze skupiny nesouhlasících s tímto členěním, více než tři pětiny (62 %) neuvedly žádnou stranu, 9 % preferovalo KSČM, 5 % ČSSD a 14 % Stranu zelených.

Preference levicových politických stran, podle tohoto výzkumu koreluje i se světonázorem. KSČM by volilo 67 % respondentů se socialistickým pohledem na svět, 15 % se sociálnědemokratickým světonázorem, ČSSD 84 % se sociálnědemokratickým názorem, 10 % se socialistickým světonázorem. Stranu zelených by volilo 37 % liberalisticky orientovaných, 16 % se sociálnědemokratickým pohledem na svět, 10 % se socialistickým vnímáním světa, 16 % nerozhodnutých. ANO preferovalo 32 % se sociálnědemokratickým názorem, 19 % s liberalistickým světonázorem, 7 % se socialistickým názorem a 24 % nerozhodnutých. Z těch, kteří neuvedli, koho by volili, se 38 % hlásilo k sociálnědemokratickému světonázoru, 14 % k socialistickému a 23 % se nedokázalo rozhodnou pro některý z nabízených světonázorů.

[3] Tento údaj se zdá nadhodnocený a naopak podhodnocený údaj týkající se ČSSD. Vyplývá to i z porovnání s jinými údaji v tomto nebo jiných výzkumech. Může to být způsobeno tím, že soubor dotazovaných byl relativně malý a dále, že okruh dotazovaných mohl být názorově posunut spíše ve prospěch této strany. Realitě spíše odpovídá údaj blíže ke třem čtvrtinám. (pozn. JM)

Na základě propojení uvedených postojových složek se vyprofilovali voliči jednotlivých levicových stran.

Každá ze tří levicových stran KSČM, ČSSD a Strana zelených má své charakteristické stoupence.

Typickými voliči KSČM jsou muži, 60letí a starší, se socialistickým světonázorem, pevně se hlásící k levici, z obcí do 5 000 obyvatel, vyučení a se středním vzděláním s maturitou.

ČSSD má své stoupence zejména mezi 45-59letými, vyučenými, se středním vzděláním s maturitou, se sociálnědemokratickým pohledem na svět, z obcí do 5 000 obyvatel a měst s více než 100 000 obyvatel a považujících se za levostředové nebo středové.

Strana zelených má jádro svých voličů ve skupině 18-29 let, s levostředovou a středovou orientací, liberalistickým světonázorem.

Z uvedených skutečností vyplývá i stabilita voličské základny jednotlivých stran. Nejstabilnější voličskou základnu prokazuje KSČM, „na druhém místě“ z hlediska stability je ČSSD a nejnižší stabilitou se vyznačují sympatizanti Strany zelených.

K názorové a voličské stabilitě přispívá rovněž informovanost o politické situaci. Nejstarší generace je nejvíce informovaná a vnímá význam levopravého politického dělení. Ženy a mladší generace projevují menší zájem o politické informace, v rozdělení na levici a pravici a ve světonázorovém zaměření se méně orientují. Jsou více nerozhodní i v případě voleb. Výsledkem všech těchto tendencí je klesající ucelenost levicových postojů, resp. absence jejich některých složek. Tyto tendence se promítají nejen v právě realizovaném výzkumu, ale i v šetřeních celé populace, které pravidelně realizuje CVVM (viz graf G3). Podle nich dochází ve společnosti k poklesu obyvatel ČR hlásících se k levici.[4] Porovnání časových řad ukazuje, že od začátku sledování v roce 2003, je podíl levicově orientovaných v letošním roce na nejnižší úrovni. Pro politickou praxi je třeba velice pečlivě zvažovat velké rozdíly v rozložení levicové orientace v závislosti na věk i vzdělání. Významně se liší i ve skupinách rozlišených podle jejich subjektivního hodnocení životní úrovně domácností. U těch, kdo ji hodnotí špatně, se k levicovosti (od středu do leva) hlásí 34,9 %, u těch, kdo hodnotí situaci svých domácností jako dobrou je to 18,7 %.

Provedené šetření KSV a IČL hlouběji analyzovalo to část levice, kterou je možno zařadit do skupiny deklarativní levice. Pro politické rozhodování současných levicových subjektů by bylo

4 V dubnu 2016 se hlásilo k levici 14,8 % obyvatel ČR 15letých a starších, v červnu 2018 to bylo 11,7 % a v září 2020 představoval jejich podíl 8,8 %. Červenka, J. 2016 duben. *Sebezařazení na levopravé škále politické orientace*. Praha: CVVM, Červenka, J. 2018 červen. *Sebezařazení na levopravé škále politické orientace.* Praha: CVVM, Červenka, J. 2020 listopad. *Sebezařazení na levopravé škále politické orientace.* Praha: CVVM. Je potřebné uvést ještě jeden údaj. Klouzavý průměr indexu spokojenosti se životem byl v září 2020 na nejvyšší úrovni 68,5 bodu od začátku sledování v roce 2003. Červenka, J. 2020 září. *Spokojenost se životem*. Praha :CVVM.

výhodné také analyzovat politické a volební chování těch občanů, které lze zařadit do „postojové levice“. Jaké klíčové faktory ovlivňují jejich politické chování, jak je možno toto chování ovlivňovat a jak je možno s těmito občany počítat při realizaci levicové politiky i jakými argumenty je k aktivnímu levicovému chování získat.

Francouzská Organizace Espace Marx, původně blízká Francouzské komunistické straně, nyní levicové výzkumné centrum, člen Transform, uskutečnila (ve spolupráci s dalšími obdobnými institucemi) a s podporou Transform, sociologické šetření. To bylo primárně zaměřeno jiným směrem než zde prezentovaný výzkum, ale v některých momentech bylo možno provést určitá srovnání. Z nich vyplývá řada obdobných jevů a situací v zemích, kde probíhal výzkum Espace Marx (Francie, Německo, Španělsko Řecko), ale na druhou stranu situace v ČR (a pravděpodobně i v dalších státech střední Evropy, které prošly obdobím reálného socialismu) je v mnohém odlišná a nejspíše nedovoluje šířeji promítat výsledky francouzského výzkumu na popis české reality. Posouzení relevance jednotlivých zjištění v českých podmínkách i česká realita a její projekce do (západo)evropské reality by vyžadovalo uskutečnit samostatnou studii. Ta by byla přínosná jak pro českou levici, tak i pro levici v rámci celé Evropy. Stručně řečeno základní faktory, popř. rozdílnosti vidíme v následujícím:

Socioekonomická situace v ČR se dosti podstatně odlišuje od uvedených zemí:

a) Je velmi obtížné provést vymezení do uvažovaných tří bloků (centristicko-liberální, krajně pravicový a levicový) v české realitě. Z hlediska životní úrovně nejsou mezi sympatizanty ČSSD, KSČM, SZ, ANO a SPD statisticky významné rozdíly (viz tab T6 v příloze). Technicky to lze, ale pravděpodobně by nebylo možno nalézt relevantní společné rysy tak, aby tyto bloky byly vnitřně konsistentní a provázané. Hovoříme-li o levici (levicovém bloku), pak jen velmi obtížně a smysluplně lze do tohoto bloku zahrnout všechny české subjekty, které se považují za levici nebo jsou do ní zahrnovány (podle průzkumu Espace Marx). Rozdíly (mnohdy velmi podstatné až protichůdné) mezi takto definovanými českými levicovými objekty lze namátkou nalézt např. ve vztahu k migraci, k EU a k „evropskému sjednocení“ a v širším smyslu i ke koncepci EU, k některým aspektům ekologické politiky a z toho vyplývající i hospodářské politiky atd;

b) postavení na trhu práce (nezaměstnanost) v ČR dosud není jedním z významných faktorů politického chování jednotlivých sociálních skupin. To je dáno i tím, že i když subjektivně je v některých českých regionech (okresech) nezaměstnanost některými sociálními skupinami pociťována negativně, z celostátního hlediska v ní není spatřován relevantní problém a také společnost jako celek se s negativními dopady nezaměstnanosti dokáže vcelku úspěšně vypořádat ve srovnání se státy EU. V dlouhém období nebyla nezaměstnanost a nezaměstnaní

v ČR faktorem, který by ovlivňoval pozici levicových stran/hnutí v politickém boji, část z nich byla ve skupině „nevoličů“, ostatní byli rozloženi mezi různé politické subjekty (především ve „středu“). Preference jednotlivých profesních skupin přibližuje T8 v příloze.

Odlišnější přístup se projevuje k volbám do Evropského parlamentu, kdy výraznou roli hrají „vnitrostátní“ aspekty a minimálně se v chování voličů projevují předpokládané „společné levicové evropské politiky“. V realitě ČR i volby do EP jsou volbami „vnitrostátními“ a rozhodují je „domácí“ poměry, nebo vnitrostátní faktory a problémy je dominantně ovlivňují;

c) (Západo)evropské levicové hnutí (především to nekomunistické, levicově socialistické) má dlouhodobé problémy porozumět politické realitě v tzv. post socialistických zemích. Mnoho levicových „západních“ představitelů zužuje reál-socialistickou historii na kritiku „stalinismu“ a sovětské ortodoxie. Mají malé povědomí o spletitosti společenských vztahů v podstatně odlišné historické zkušenosti. Proto také většinově nenacházejí inspirativní zdroje pro své politické úvahy např. v Pražském jaru 1968, ve snahách intelektuálů té doby ze socialistických zemí v hledání cest k demokratizaci socialismu, rozvoji socialistické ekonomiky v kritice chyb v socialistické realitě apod. (R.Richta, politickoekonomické bádání v NDR, polská sociologie apod.). proto také nejsou vždy přenositelné metodiky sociologických zkoumání z jednoho zkoumaného objektu (západní společností) na druhý (např. střední, či východní Evropa).

Tyto přetrvávající odlišnosti jednotlivých částí Evropy a její levice vedou k tomu, že přes určité snahy vedle sebe v EU existují levicové entity, které mezi sebou relativně málo komunikují a svým vnitřním vývojem jdou spíše paralelně, v některých oblastech i divergentně. A to nemluvě o ještě větší odlišnosti mezi (západo)evropským a tzv. post sovětským prostorem (mimo EU).

Zdá se, že určitý rozdíl obou parlamentních levicových stran (KSČM a ČSSD) je v pozici „tváří“ těchto stran a jejich postavení ve veřejnosti a v tom, jak je veřejnost přijímá. Jako určité kritérium může sloužit porovnání tzv. preferenčních hlasů v různých volbách. Až na výjimky kandidátní listiny dlouhodobě mají relativně málo kandidátů, kteří jsou schopni získat od voličů jmenovaných volebních stran preference oproti ostatním kandidátům. Porovnáme-li situaci v několika posledních volbách, pak se zjišťuje, že:

- Některé strany staví svoji strategii na nominování kandidátů, u kterých lze očekávat určitou míru popularity u voličů, což se odráží i v preferenčních hlasech (volby do PS 2017): K. Schwarzenberg (TOP 09) – 19364 hlasů (25,05 %); A.Babiš – 48539 hlasů (25,68 %); P.Fiala (ODS) – 13035 hlasů (18,80 %), V.Klaus ml. (ODS, nyní Trikolora) – 22614 hlasů (22,82 %) a další).
- Jiné strany s preferenčními hlasy tolik nepracují. Mezi ně patří v posledních

parlamentních volbách především KSČM, (nejvíce V. Filip 15,94 %, dále S.Mackovík 14,29 %), ale ani ČSSD nemá (kromě L. Zaorálka – 18,53 %, popř. B.Sobotky 17,76 %) významná procenta preferenčních hlasů. Ani Česká pirátská strana nevybočuje v počtech preferenčních hlasů z této skupiny Zde to, ale mohlo být ovlivněno i tím, že strana si uvědomovala, že nemá dostatek obecně známých osobností. Ve vztahu k volbám 2021 již deklarovala, že bude do čela kandidátky nominovat své známé a populární osobnosti. Zkušenosti z krajských voleb ukazují, že popularita kandidáta hraje svoji roli, ale není to nejspíše jediný klíčový faktor. V kandidátkách KSČM v tomto směru uspěli pouze kandidát J.Babka (SMK), J.Komínek (Úst.K), Z.Ondráček (HK), kteří získali absolutně více než 1000 preferenčních hlasů. Jako potvrzení role osobností v politice lze poukázat na toto: Dlouhodobě byl pozitivně v různých průzkumech hodnocen bývalý hejtman O. Bubeníček, který ale bohužel již nekandidoval v krajských volbách, ale účastnil se doplňovacích voleb (jaro 2020) do jednoho ze senátních obvodů získal 16,36 % hlasů, zatímco kandidátka KSČM získala v daném regionu 6,26 % a při podrobnějším pohledu pak dotyčný kandidát do senátu získal v „domácím“ volebním okrsku (Teplice) 30,3 %, zatímco krajská kandidátka KSČM v témže místě 5,45 %(!).

Zdá se, že KSČM je v horší situaci, než ČSSD co se týče obecné popularity svých představitelů, kteří nacházejí rezonanci např. v preferenčních hlasech. Z tohoto pohledu (jak již byl zmíněno u hodnocení do EP) určitým způsobem vybočuje europoslankyně K. Konečná, která procentuálně dosahuje srovnatelných výsledků jako osobnosti u stran, které staví své výsledky i na osobní popularitě kandidátů. U této kandidátky (posléze europoslankyně) je pozitivní i to, že její pozice nemá pouze regionální ukotvení. V žádném kraji nezískala méně než 20 %, maximum pak ve svém „rodném“ kraji (SMK) 30,0 %.. I v „pravicové“ Praze ji preferovalo 27,65 % voličů kandidátky KSČM. Mimo jiné je dlouhodobě pozitivně hodnocena i jako europoslankyně v rámci posuzování celé české reprezentace v EP.

5. Scénáře možného vývoje postavení levicových politických stran v roce 2021

Z tradičních levicových stran patří doposud k relevantním politickým subjektům ČSSD a KSČM. Ty čekají jejich odložené sjezdy. V obou stranách existuje silná „vnitrostranická opozice“ vůči současnému vedení. Kritické hlasy směrem k stranickým představitelům se ozvaly zejména v souvislosti s neúspěchy v krajských volbách 2020. V KSČM její předseda V. Filip deklaroval, že na sjezdu nebude obhajovat funkci (ale do sjezdu setrvá v čele strany). Ve vedení ČSSD se zatím o blízkých změnách oficiálně neuvažuje, ale určité diskuse na toto téma probíhají. Obě strany však setrvávají v pasivitě vůči svým sympatizantům. Snaží se spíše

oslovovat širokou veřejnost zejména prostřednictvím vystoupení k navrhovaným zákonům a iniciativám, které vyplývají z jejich politických programů, chybí však aktivní osobní kontakt se širší veřejností, a to především na úrovni míst, měst, regionů. Obě strany také s různou intenzitou (KSČM s viditelně nižší) zanáší do veřejné diskuse i širší politická témata. Nicméně obecně přetrvává pocit, že takto představených levicových témat je málo a jsou málo výrazná. V tomto směru se neprofilují ani nově vznikající subjekty, kdy sice interně (popř. na některých webech) se vyjadřují k některým (často, dosti málo veřejností reflektovaným) tématům, ale má to malý přesah do širší veřejnosti. Zvláště v případě KSČM je její slabinou málo funkční komunikační kanály založené na nových informačních technologiích. Je sice pochopitelné, že členská základna z objektivních důvodů s těmito médii pracuje daleko méně, než je průměr populace, ale tyto kanály by měly sloužit především pro komunikaci s příznivci a širší veřejností jako takovou. Určitou pozitivní roli sehrává „papírové“ vydání Halo novin. Jejich internetová verze má ale velké rezervy ve využití jejích informačních možností. Je třeba si uvědomit, že je to potenciální kanál pro oslovení čtenářů mimo „vlastní“ komunitu. Přes veškeré proklamace, které ze stranických pozic zaznívají, je v politickém marketinku a komunikační praxi KSČM jedna z velkých a dlouhodobých slabin politické praxe této strany. ČSSD má dlouhodobou a celkově úspěšnou informační politiku. Věnuje jí relativně velkou pozornost, je schopna vcelku rychle svými informačními kanály (v podstatě pouze elektronickou formou) komunikovat se širší veřejností. Tato oblast její politické práce je také relativně dobře zabezpečena i prostřednictvím webu Masarykovy demokratické akademie. Zde je publikována řada dokumentů a článků, analýz a video seminářů, které posuzují „sociálně demokratickou politiku“ z různých pohledů a zajišťují této straně i určité „teoretické“ zázemí. Je to komunikační prostor, kde se lze seznámit i s názory, které přímo nesouzní s oficiální politikou ČSSD, ale určitým způsobem ji oponují nebo korigují (vč. zahraničních zdrojů v českém překladu). ČSSD také věnuje, ve srovnání s KSČM, sociologickým a vůbec politologickým tématům dlouhodobou pozornost, směřuje do této oblasti své publikační aktivity, na daná témata pořádá řadu seminářů (i ve spolupráci s kanceláří německé Nadace F. Eberta). Tuto oblast aktivit také ve větší míře finančně zajišťuje. V rámci KSČM tyto činnosti jsou rozvíjeny ve výrazně převažující míře pouze na bázi individuálních dobrovolných (neplacených) aktivit s minimálním finančním zajištěním. Vznik Institutu české levice byl relativně opožděný a stále u části členské základny KSČM přetrvávají neznalosti a iluze o jeho funkci (tak, aby splňoval vcelku přísná legislativní kriteria). Tato instituce nemůže nahrazovat vnitrostranické aktivity, je primárně podle zákona určena k politické výchově širokých mas.

Jak naznačuje analýza, společenský vývoj nepřeje levicovým stranám, protože středové i

pravicové strany přicházejí s vlastními návrhy na levicová opatření, zejména v souvislosti řešením sociálně-ekonomických problémů, v současnosti s překonáváním následků koronavirové epidemie a podporují, či sami aktivně navrhují státní pomoc. Jejich politický marketink v tomto směru má nesrovnatelně vyšší účinnost a efektivně dokáže pracovat s různými sociálními, věkovými nebo profesními skupinami. Z analýz vyplývá i to, že všechny politické strany zastoupeny v Poslanecké sněmovně mají alespoň minimum voličů podporujících levicové myšlenky.

Obecně nelze říci, že by levicové strany, hlavně ty, které jsou zastoupeny v nejvyšších zákonodárných sborech, nebyly veřejností přijímány. U KSČM je její hodnocení veřejností výrazněji polarizované, ale nevybočuje z hodnocení ostatních stran. Dlouhodobý přehled ukazují sociologická šetření CVVM (vit tab T 17 v příloze). Je ale také potřeba si uvědomit, že toto vcelku vstřícné hodnocení tradičních levicových stran přinejmenším částí veřejnosti neznamená, že tyto strany dostanou ve volbách dostatečný počet voličských hlasů.

Současně je možné pozorovat diference i mezi třemi levicovými stranami z hlediska komplexních levicových postojů, zejména v kognitivní a emocionální složce. V tomto směru je pozice ČSSD o něco těžší, protože její sympatizanti ve své většině hlásí k sociálnědemokratickému světonázoru. Určitá část příznivců ANO, Pirátské strany se rovněž vyznačuje takovou orientací. Podobně je to u levo-pravé orientace. Většina možných voličů ČSSD se identifikuje s levým středem, středovou pozicí nebo neuznává levo-pravé členění, podobně jako někteří sympatizanti středových nebo pravicových stran. V ČSSD však chybí zdůrazňování podstaty její identity mezi nositeli levicových myšlenek i širokou veřejností. Pohled na aktuální výzkumy sebezařazení na levo-pravé škále ukazují, jaké jsou reálné hranice získání podpory založené na světonázorové orientaci a identifikaci, s kolika potenciálními příznivci lze počítat.

KSČM má na jedné straně výhodu, že její sympatizanti inklinují k socialistickému světonázoru a současně preferují více levicovou než středovou pozici. Při pohledu na současné rozložení pravo-levé sebeidentifikace občanů to ale naznačuje i existující limity (ke komunistické a socialistické světonázorové orientaci se hlásí 4,9 %), protože pouze takto orientovaní občané nezajistí dostatečný zisk pro vstup do PS. Jen oslovení i dalších (již méně levicově vyhraněných občanů) se může odrazit v požadovaném volebním výsledku. Na straně druhé se výhoda stává také nevýhodou, protože komunistická strana je málo aktivní při rozšiřování socialistických myšlenek mezi veřejností, jako by si vystačila je s komunikací a kladnou odezvou s vlastními členy nebo velmi blízkými příznivci.

KSČM je postavena také před úkol zachování co největšího tradičního voličského jádra (a to

je skupina 60+) a zároveň se pokusit o návrat i mladších voličů do řad svých potenciálních voličů. Spolehnout se ale především na jiné skupiny by bylo velmi riskantní. To samozřejmě platí v krátkodobém časovém horizontu (parlamentní volby), v tom střednědobém (to se již týká příštích komunálních voleb) a dlouhodobém jejich strategie musí být ovšem odlišná. Strana musí zvážit, jak komunikovat s dalšími věkovými a sociálními skupinami. Poznávat je, jejich světonázorovou orientaci, priority a sociální zakotvení. Zároveň toto analyzované období KSČM ukázalo, že proces, doposud spíše latentní, znamenající transformaci na stranu, ve které bude stále více převažovat rys „volební strany“, je stále aktuálnější. Výzvy na doplňování stranických řad a zachování její masovosti nemá v současných podmínkách šanci na úspěšnou realizaci a neopírá se o reálný základ. Je to iluze, a čím dříve se jí členská (postupně se přirozeně snižující) základna zbaví, tím snadněji bude připravena na úkoly zítřka. Problémem je, že si dnes nedovede nikdo (ani v rámci Evropy) představit, jak provádět levicovou politiku bez masové levicové strany. Bude to vyžadovat nejspíše velmi tvůrčí a neortodoxní přístup, kdy bude nutno kombinovat všemožné formy obousměrné komunikace s přívrženci radikální levice s cílem zapojení širokých levicových mas do věcí veřejných, aniž by to vyžadovalo rigidní stranickou strukturu, kombinaci všemožných forem politických akcí vč. masového jednorázového vystoupení i trvalého politického tlaku prostřednictvím různých společenských struktur jako jsou zájmové organizace, spolky a pod. ČSSD je na tom z hlediska širšího věkového základu jejich voličstva poněkud lépe. Avšak na druhou stranu její voličské jádro je možná méně pevné a snadněji se přelévá k jiným subjektům. Zde asi volební výsledek bude více záviset na efektivitě politického marketinku a šikovnosti v oslovování různých skupin potenciálních voličů. Je ale skutečností, že sociálně demokratický hlas je více slyšet v různých politických a zájmových strukturách společnosti.

Strana zelených se „zeleným“ programem a převažující liberální orientací voličů má velkou konkurenci ve středových i pravicových stranách. I současné její prioritní „hledání“ partnerů do parlamentních voleb (z počátku především od „středu doprava“), prostřednictvím kterých by i její představitelé mohli vstoupit do PS ukazuje, že si je velmi dobře vědoma své politické slabosti v české politice.

Zasednout v Poslanecké sněmovně mají šanci ČSSD a KSČM. (Viz T 8 příloha). Pokud by se však programová, personální situace a komunikační aktivity v obou stranách nezměnily, může se stát realitou, že ani jedna z nich nedosáhne na potřebných pět procent. Pokud chtějí levicové strany nadále aktivně působit na politické scéně, musí programově nejen připomínat svoji levicovost, ale aktivně vysvětlovat její jednotlivé složky[5] a předkládat levicové alternativy,

5 Výzkum CVVM ze září 2020 ilustruje, že mezi příznivci sedmi stran zastoupených v Poslanecké sněmovně jsou

natolik konkrétní, aby se s nimi mohli potenciální voliči ztotožnit. Je námětem pro důležitou a hluboce vyargumentovanou diskusi, nakolik mají levicové strany pomáhat při vylepšování kapitalismu, souhlasit s drobnými kroky v této oblasti (ČSSD, SZ), nebo nejen vysvětlovat nutnost strukturálních změn, ale přicházet i s reálnými a realizovatelnými návrhy na řešení, která by přesahovala rámec současné liberální společnosti. Usilovat o to, aby tyto návrhy získaly podporu pro kroky, které mohou směřovat k sociálně spravedlivější společnosti (zde je i otevřená otázka, jak v politickém marketinku pracovat s pojmem „socialismus“). Objasňovat podstatu levo-pravého rozdělení společnosti a jeho dopadu na život jednotlivců, ale i společnosti jako celku.

Jakou šanci mají nově vytvořené levicové subjekty, strany? Vše se bude zřejmě odvíjet od úspěchu/neúspěchu ČSSD a KSČM v říjnových volbách 2021 do Poslanecké sněmovny, protože nově se konstituující levicové subjekty zatím nemají ve společnosti dostatečnou odezvu, aby se mohly přinejmenším v těchto volbách sehrát výraznější roli. K tomu nejsou zatím ani dostatečně programově konstituovány, ani (a to je nejspíše ještě významnější limitující faktor) dostatečně personálně a hlavně materiální (finančně) zajištěny. Roční zkušenosti s existencí těchto subjektů ukazují, že jejich politický marketink (zatím) není téměř viditelný. Těmto objektům se do veřejného prostoru nepodařilo přinést žádná dominantní a alespoň z části veřejností rezonovaná témata, na kterých by mohly stavět svoji předvolební aktivitu. Až na výjimky se jim také nedostává dostatek politických zkušeností z politických soubojů (především rovnoměrně na celém území) jako jsou celostátní volby. Pokud tradiční strany dokážou získat ztracené sympatizanty aktivním oslovováním, nové levicové strany budou muset vyvinout značné úsilí o zapsání se do povědomí veřejnosti a k získání od ní dostatek hlasů. V případě, že dojde k propadu či pouhé stagnaci současných levicových stran v parlamentu a nové levicové strany prokážou svojí životaschopnost, mohou v dalších volbách v roce 2022, do místních zastupitelstev, zaujmout (přinejmenším z části) jejich místo. Levicová veřejnost je naladěna ve prospěch levicových stran. Tato levicově orientovaná skupina je ale relativně malá a reálně hrozí, že dojde k jejímu dalšímu rozmělnění, což povede k nedostatečnému volebnímu zisku a levicové hlasy propadnou sítem 5% hranice. Vnímá však určitou krizi levicového hnutí, kterou prohlubuje nejednotnost levice, absence vzájemné komunikace, dialogu, dohod a spolupráce, ale i aktivní vysvětlování moderních socialistických myšlenek s orientací na výraznější ochranu životního prostředí a na nové společenské výzvy vyvolané vědeckým pokrokem a jeho odrazem ve vývoji společnosti.

---

voliči hlásící se k levici nebo k levému středu v následujících počtech: KSČM 62 %, ČSSD 57 %, SPD 32 %, ANO 23 %, KDU-ČSL 13 %, Pirátská strana 10 %, ODS 5 %. Mezi nevoliči je jejich podíl 20 % a nerozhodnutými koho volit 15 %. Červenka, J. 2020 listopad. *Sebezařazení na levopravé škále politické orientace.* Praha: CVVM.

Tabulková příloha ke zprávě Vývoj poltického myšlení příznivců české radikální levice v období 2018-20

Tabulka T1 **Jaká je důvěra občanů ČR k vybraným institucím březen 2020 (v %)**

Instituce	Důvěřuje/ nedůvěřuje	Rozdíl	Průměr 1-4
Armáda	76/17	59	2,02
Rádia	59/35	24	2,37
Odbory	48/32	16	2,43
Internet	49/45	4	2,51
Televize	50/48	2	2,53
Tisk	47/49	-2	2,57
Neziskové organizace	38/51	-13	2,70
Politické strany a hnutí	26/68	-42	2,89

Zdroj CVVM březen 2020

Tabulka T2: **Hodnocení politické kultury veřejně činných lidí (v %)**

	velmi dobrá	spíše dobrá	spíše špatná	velmi špatná	neví	+/-
představitelé místních (obecních) samospráv	10	50	23	7	10	60/30
politici ANO	8	36	31	16	9	44/47
členové vlády	4	36	42	12	6	40/54
senátoři	4	36	38	11	11	40/49
představitelé krajských samospráv	3	36	26	7	28	39/33
politici STAN	3	35	30	12	20	38/42
politici Pirátů	5	31	35	18	11	36/53
politici ČSSD	3	32	40	13	12	35/53
politici KDU-ČSL	3	32	39	10	16	35/49
politici ODS	5	28	38	16	13	33/54
politici KSČM	5	27	35	19	14	32/54
politici Trikolóry	3	25	29	10	33	28/39
poslanci	2	26	49	16	7	28/65
politici TOP 09	3	24	37	21	15	27/58
politici SPD	4	23	34	23	16	27/57

Poznámka: Položky seřazeny sestupně dle kladného hodnocení (součet variant „velmi dobrá“ + „spíše dobrá“). Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR,

Tabulka T3: **Zastupitelé zvolení v KV 2012, 2016 a navrhovaní 2020- první tři zastupitelé za KSČM**

	2012			2016			2020		
Kraj	Jméno	Věk	Abs.poč	Jméno	Věk	Abs.poč	Jméno	Věk	Abs.poč
Středoč.	Jetenský **Štefek** Fialová	59 37 62	3075 **1987** 1902	**Štefek** **Cinka** Dovolil	41 59 59	**1681** **1094** 897	**Štefek** **Cinka** Šimková	45 63 35	**977** **469** 389
Jihoč.	**Braný** **Nohavová** Dvořák	62 52 55	**2750** **2021** 1331	**Braný** Vytiska Tůmová	65 61 35	**1356** 942 789	Nejezcheb Klapsia **Nohavová**	46 43 60	662 221 **591**
Plzeň	**Šidlo** **Lišková** **Štekl**	54 58 36	**3180** **1636** **1588**	**Šídlo** **Lišková** **Štekl**	58 62 40	**1636** **920** **896**	**Valenta** **Bezděch** Podlipný	54 34 70	821 623 455
Karlov.	**Borka** Černý Vojtová	59 66 38	**1986** 960 833	**Valjentová** **Borka** Hojda	52 63 63	**801** 800 520	**Valjentová** Zima Červenková	56 56 57	**368** 151 71
Ústí	**Bubeníček** **Komínek** Sacherová	59 37 58	**4261** **2218** 2200	**Bubeníček** **Komínek** Bilej	63 41 41	**6301** **1283** 1010	**Komínek** **Černý** **Kohlíček** **Kubeš**	45 48 67 31	1226 818 696 496
Liberec	**Mackovik** Klikarová Souček	45 28 61	**4136** 1083 795	**Mackovik** Tita Novákov á	49 59 56	**1550** 438 419	**Mackovik** Koros Pešek	53 23 74	**633** 290 107
Hradec	**Ondráček** **Ruml** Šormová	42 63 56	**2299** **2035** 1283	**Ruml** **Ondráček** Lukášek	66 47 64	**1318** **1155** 931	**Ondráček** Zakouřilová Ort	51 46 68	**1093** 305 407
Pardub.	**Horská** **Snopek** Žitek	49 61 56	**2188** **1744** 802	**Horská** **Foldyna** Snopek	53 60 65	**819** **691** 667	**Foldyna** **Horská** Vyšohlíd	64 57 64	**432** **492** 196
Vysočin a	Slámečka Dobrý Oulehla	60 60 60	1705 1512 1350	**Zahradn íček** Plodík Vrzalová	59 60 46	1233 1018 914	**Nevoral** **Dvořák** **Zahradníček**	44 43 63	461 432 455
Jihomor.	Adam **Navrkal** Levák	62 63 64	4467 **2100** 1226	Pojezný Tesařík Sýkorová	55 50 61	1822 987 1183	**Navrkal** Zachariáš Říha	71 27 51	**563** 826 423
Olom.	**Černý** Sumara **Szukalská**	59 55 53	**3347** 2309 **1133**	**Černý** Symerský **Szukalsk á**	63 40 57	**1341** 1121 **689**	Šulda Zima **Szukalská**	41 60 61	506 377 **205**
Zlín	**Mařák** Čejka Kučera	50 63 65	**2184** 1095 881	**Mařák** Badinkov á Lapčík	54 49 51	**1558** 964 778	**Mařák** Skála Místecký	58 39 68	**729** 209 314
Morslez.	**Babka** Kuboš Hanusová	56 64 41	**5597** 2107 2260	**Babka** Recman **Hajdušík**	60 63 32	**2834** 1242 **1210**	**Babka** **Hajdušík** **Grosová** **Strachoň**	64 36 56 47	1583 699 395 350

Podtržení zastupitelé za KSČM byli zvoleni, tučně zvýrazněni byli navrženi 2-3 x. Údaje ČSÚ

Tabulka T4: **Tři první zastupitelé zvolení navržení v KV 2020 za ČSSD, ANO, SPD, KSČM**

	ČSSD			KSČM			ANO			SPD		
Kraj	Jméno	Věk	Abs.počet	Jméno	Věk	Abs.počet	Jméno	Věk	Abs.poč	Jméno	Věk	Abs.počet
Středoč.	Povšík	41	1336	Štefek	45	977	Jermanová	50	4453	Rozvoral	53	858
	Heřmanová	42	656	Cinka	63	469	Bartoňová	52	3176	Doležal	47	440
	Havlíček	44	549	Šimková	35	389	Kovács	47	2602	Černý	55	417
Jihoč.	Stráská	68	3569	Nejezcheb	46	662	Konečný	62	1760	Pupavová	36	492
	Krák	54	664	Klapsia	43	221	Moravec	39	596	Kotešovec	32	233
	Bastlová	50	538	Nohavová	60	591	Šiftová	53	382	Mikeš	42	262
Plzeň	Grüner	50	1087	Valenta	54	821	Zarzycký	43	2436	Pošárová	40	639
	Látka	66	855	Bezděch	34	623	Vanka	56	731	Šebesta	41	264
	Emmerová	75	753	Podlipný	70	455	Záhoř	47	830	Sekmilerová	69	137
Karlov.	Červenka	32	638	Valjentová	56	368	Kubis	51	1975	Maříková	39	822
	Mleziva	53	173	Zima	56	151	Mráčková	47	3194	Motešický	60	97
	Fiala	64	123	Červenková	57	71	Hurajčík	42	764	Šťovíček	39	165
Ústí	Krákora	64	446	Komínek	45	1226	Schiller	48	1924	Kettner	48	853
	Jiránek	63	481	Černý	48	818	Hrabáč	47	1240	Hanko	41	634
	Jakubec	63	220	Kohlíček	67	696	Kocánek	36	881	Foldyna	60	3753
				Kubeš	31	496						
Liberec	Jadrný	63	128	Mackovik	53	633	Volfová	51	2161	Švarc	48	656
	Mečl	55	236	Koros	23	290	Knížek	54	614	Vích	55	409
	Rašín	29	90	Pešek	74	107	Procházková	58	438	Kalvoda	45	199
Hradec	Štěpán	41	3167	Ondráček	51	1093	Dědeček	61	1290	Podal	67	301
	Hečko	53	1030	Zakouřilová	46	305	Hantschová	52	766	Pajgerová	54	226
	Mencl	65	932	Ort	68	407				Pakandlová	59	363
							Koleba	52	846			
Pardub.	Netolický	38	6777	Foldyna	64	432	Kolovratník	45	2936	Fadrný	50	464
	Fiala	51	1874	Horská	57	492				Kohoutek	55	260
	Martínek	64	1837	Vyšohlíd	64	196	Štefka	50	746	Kroužek	44	113
							Pilný	43	1154			
Vysočina	Běhounek	68	3898	Nevoral	44	461	Kukla	37	1309	Fink	40	925
	Novotný	54	1133	Dvořák	43	432	Faltus	63	829	Prchal	30	459
	Škaryd	52	534	Zahradníček	63	455	Zlesák	37	553	Koten	55	705
Jihomor.	Šlapal	44	1378	Navrkal	71	563	Šimek	61	4585	Hrnčíř	43	1435
	Hanák	36	1358	Zachariáš	27	826	Vojta	37	1511	Fencl	62	441
	Rajtšlégr	53	447	Říha	51	423	Nečas	50	1021	Svedíková	41	276
Olom.	Zemánek	55	610	Šulda	41	506	Okleštěk	59	6759	Fiala, R.	51	1435
	Jabůrek	68	232	Zima	60	377	Ferancová	52	1196	Jelínek	57	441
	Hynek	52	686	Szukalská	61	205	Vitonský	43	796	Jirotka	53	276
Zlín	Sehnalová	51	3606	Mařák	58	729	Holiš	45	2857	Zlínský	56	864
	Mišák	67	2792	Skála	39	209	Doležel	50	644	Dvořák	62	451
	Kreml	67	1719	Místecký	68	314	Vychytil	42	742	Henner	57	681

Morsle z.	Kajnar Wolf Pobucký	64 52 38	2113 1493 1149	Babka Hajdušík Grosová Strachoň	64 36 56 47	1583 699 395 350	Vondrák Kania Krkoška	61 61 44	9927 1635 1641	Staněk Bláhová Kuchta	53 60 57	966 354 223

Podtržení kandidáti byli zvoleni. Údaje ČSÚ

Tabulka T5 **Jednotlivé profesní skupiny mají následující volební preference (v %)**

	KSČM	ČSSD	SZ	ANO	Neuvedl
Dělníci	12	15	16	20	18
Provozní zaměstnanci	12	15	16	2	20
Administrativní zaměstnanci	12	23	17	12	16
Odborní pracovníci	12	16	17	32	16
Živnostníci, podnikatelé	5	3	11	7	11
Důchodci	42	23	11	22	9
Nezaměstnaní	2	0	6	2	3
Ostatní ekonomicky neaktivní (studenti aj.)	3	5	6	3	7

Zdroj: Výzkum 60-20 (Součet 100 % tvoří sloupcová procenta).

Tabulka T6: **Změna volebních preferencí v červnu 2019 oproti volbám 2017 (v %)**

	Volil v roce 2017									
Volil by	ANO	ČSSD	Piráti	SZ	KDU-ČSL	KSČM	ODS	SPD	Jiná	Neví
ČSSD	10	69	8	3	2	0	2	4	0	2
KSČM	8	0	0	0	1	90	1	0	0	0
SZ	0	15	0	43	14	0	0	14	14	0
ANO	89	0	2	0	0	1	1	2	3	2
SPD	4	0	0	0	0	0	0	79	6	11

Zdroj: CVVM červen 2019 (Dopočet do 100 % v každém řádku jsou ostatní odpovědi).

Tabulka T7 **Životní úroveň domácností u příznivců uvedených politických subjektů v prosinci 2019 a v lednu 2020 (v %).**

	ČSSD		KSČM		Strana zelených		ANO		SPD	
	12/19	1/20	12/19	1/20	12/19	1/20	12/19	1/20	12/19	1/20
Velmi dobrá	5	4	2	8	10	0	8	11	3	12
Spíše dobrá	48	44	36	35	80	40	49	50	44	25
Ani dobrá, ani špatná	38	39	39	36	0	60	34	31	34	47
Spíše špatná	9	12	21	17	0	0	7	7	15	13
Velmi špatná	0	1	2	4	10	0	2	1	4	3

Zdroj: CVVM listopad 2019, leden 2020

Tabulka T8**: Vztah k volené straně (v %)**

Má ke straně	ČSSD	KSČM	Strana zelených	ANO	SPD
Velmi blízko	9	31	20	24	25
Celkem blízko	59	50	80	54	50
Ne moc blízko	30	17	0	18	22
Neví	2	2	0	4	3

Tabulka T9: **Podpora novým levicovým politickým stranám vs volební rozhodování 2017 (v %)**

	KSČM	ČSSD	SZ	ANO	neuvedl
zcela podpořil	13	0	0	36	10
částečně podpořil	34	53	50	18	57
nepodpořil	39	24	10	27	5
neví	14	24	40	19	28

Zdroj: Výzkum 60-20.

Tabulka T10: **Životní úroveň domácností u příznivců uvedených politických subjektů v prosinci 2019 a v lednu 2020 (v %).**

	ČSSD		KSČM		Strana zelených		ANO		SPD	
	12/19	1/20	12/19	1/20	12/19	1/20	12/19	1/20	12/19	1/20
Velni dobrá	5	4	2	8	10	0	8	11	3	12
Spíše dobrá	48	44	36	35	80	40	49	50	44	25
Ani dobrá, ani špatná	38	39	39	36	0	60	34	31	34	47
Spíše špatná	9	12	21	17	0	0	7	7	15	13
Velmi špatná	0	1	2	4	10	0	2	1	4	3

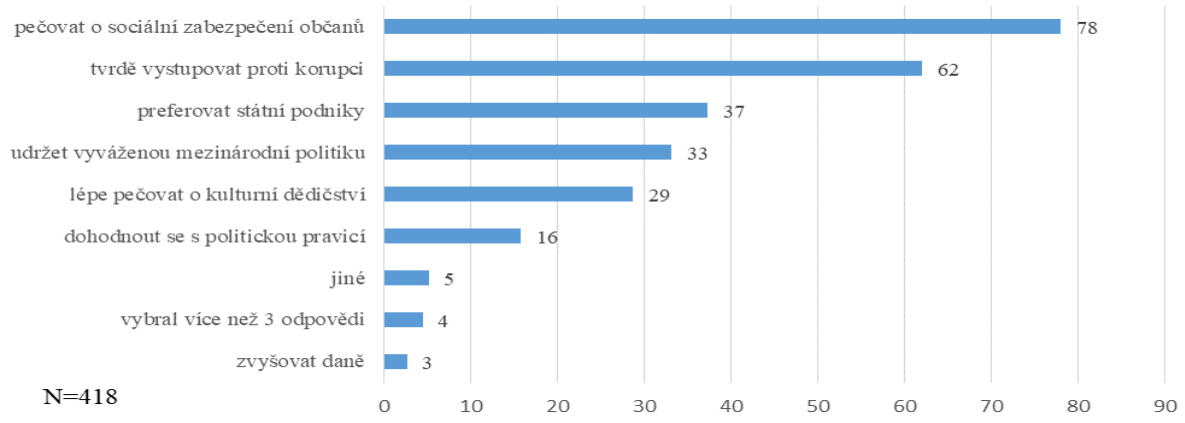
Zdroj: CVVM listopad 2019, leden 2020

Tabulka T11: **Zastoupení levicové a středové orientace v rámci uvedeného světonázoru (v %)**

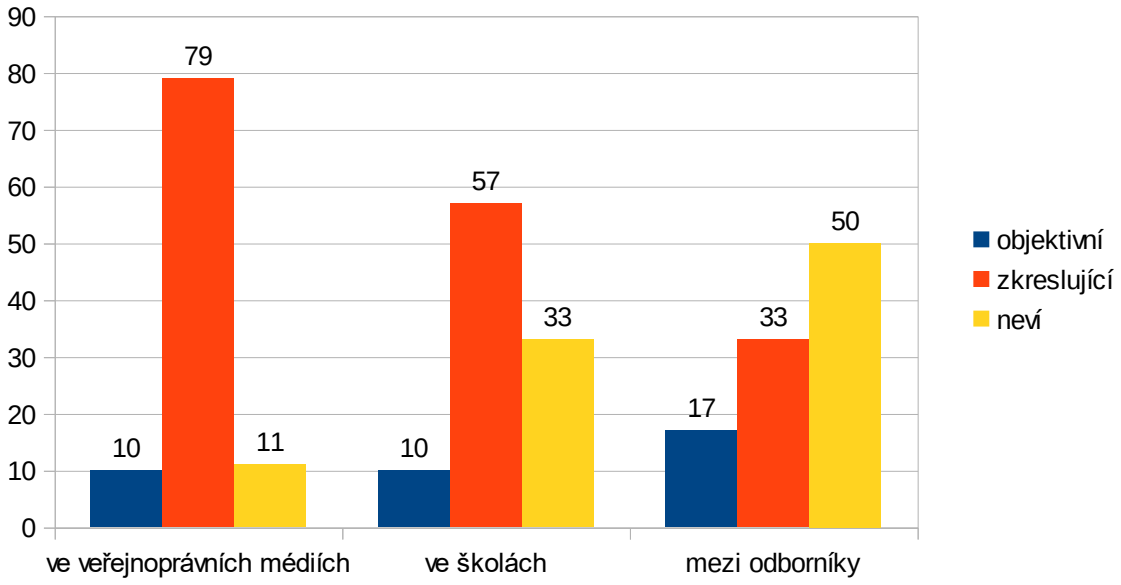
Světonázor	Levice 1	2	3	4 Střed	Neví	Nesouhlasí
Liberalistický	8	15	23	31	2	14
sociálněděmokratický	4	28	44	17	2	4
socialistický	35	41	15	3	2	4
sociálněděmokratický+socialistický	22	22	56	0	0	0
žádný	5	0	20	30	35	10
neví	3	13	26	30	20	8

Zdroj : Výzkum 60-20 (Dopočet do 100 % v každém řádku jsou ostatní odpovědi.)

Graf G1 **Co považují respondenti za levicové? (v %)**

Graf G2: **Hodnocení výkladu naší nedávné historie (v %)**

Zdroj: Výzkum 60:20

Tabulka T12: **Zájem o politiku podle charakteru zaměstnání leden 2020 CVVM (v %)**

O politiku	se zajímá velmi	spíše zajímá	spíše nezajímá	nezajímá
Studenti, učni	0	17	44	39
Důchodci	5	45	36	14
nezaměstnaní	10	16	19	55
Žena v domácnosti, rodičovská	0	16	56	31

Podnikatel se 3 a více zaměstnanci	0	61	31	8
OSVČ 1-2 zaměstnanci	25	42	33	0
OSVČ bez zaměstnanců	13	42	34	11
Vědečtí, odborní a duševní pracovníci	4	42	38	16
Nižší odborní zaměstnanci	4	42	38	16
Řadoví úředníci	3	41	32	34
Pracovníci ve službách a obchodě	3	24	39	34
Vyučení dělníci, řemeslníci	7	26	34	33
Obsluha strojů	4	22	48	24
Pomocný a nekvalifikovaný pracovník	0	17	41	42
Zemědělci	0	0	75	25
Vedoucí 1-9 zaměstnanců	9	39	35	17
Vedoucí 10 a více zaměstnanců	0	44	22	34

Zdroj: CVVM leden 2020

Tabulka T13 **Názory na dopad jednotlivých faktorů na rozhodování politiků v letech 2003-2020 (průměr) (stupnice: nejvíce=1, vůbec neovlivňuje=7)**

	2003	2010	2015	2016	2020
Úplatky a korupce	2,67	2,32	2,43	2,46	2,76
Zájmové skupiny a lobby	3,29	2,99	2,92	2,97	3,13
Média	3,57	3,76	3,53	3,48	3,61
Osobní vztahy	-	3,50	3,39	3,46	3,64
Voliči vlastní strany	3,51	3,96	3,92	4,07	3,73
Sociální sítě	4,43	4,37	4,13	4,15	4,26
Průzkumy veřejného mínění	4,26	4,22	4,39	4,40	4,29
Odbory	4,33	4,28	4,19	4,17	4,32
Stávky a demonstrace	4,02	3,91	4,35	4,46	4,39
Občané	4,71	4,94	4,80	4,88	4,60

Zdroj: CVVM březen 2020

Tabulka T14**: Země má demokratický systém. Je to: (v %)**

	ČSSD	KSČM	Strana zelených	ANO	SPD
Velmi dobře	43	28	46	39	27
Poměrně dobře	48	53	39	54	50
Poměrně špatně	8	14	11	6	16
Velmi špatně	1	5	4	1	7

Zdroj: České panelové šetření 4. vlna, ČSÚ 2018

Tabulka T15: **Demokracie je lepší, než kterákoliv jiná forma vlády (v %)**

	ČSSD	KSČM	Strana zelených	ANO	SPD
Rozhodně souhlasí	49	34	46	45	35
Spíše souhlasí	43	40	43	48	47
Spíše nesouhlasí	6	19	9	5	13
Rozhodně nesouhlasí	2	7	2	2	5

Zdroj: České panelové šetření 4. vlna, ČSÚ 2018

Tabulka T16: **Levo-pravá orientace podle hodnocení materiálních podmínek domácnosti CVVM červen 2019 (v %) (nejvíce nalevo=1, nejpravicovější=11)**

	ČR	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Neví
Velmi dobré	**9**	0	13	2	13	8	6	8	13	16	13	8	7
dobré	**42**	55	7	36	31	35	44	41	50	41	52	54	39
Ani dobré, ani špatné	**39**	23	47	46	53	42	42	45	31	34	24	27	37
špatné	**8**	18	27	14	3	13	7	6	4	8	9	6	14
Velmi špatné	**2**	4	6	2	0	2	1	0	2	1	2	5	3

Zdroj: CVVM červen 2019

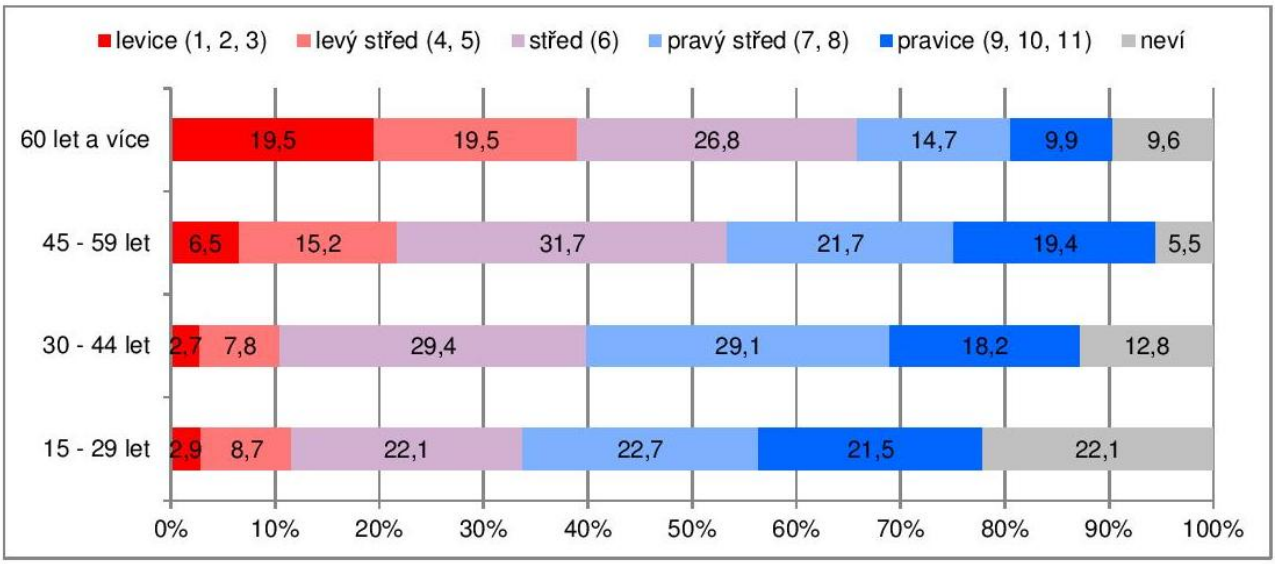
Tabulka T17 **Přihlášení se k politické orientaci podle světonázoru (v %)**

Světonázor	Levice6	Střed	Pravice	Neví	Nesouhlasí s členěním
náboženský	0	62	14	17	7
liberální	6	59	27	7	1
pragmatický	9	38	33	14	6
nacionalistický	25	25	25	0	25
ekologický	11	61	10	18	0
socialistický	65	33	0	0	2
sociálně demokratický	14	74	2	3	7
jiný	8	19	23	23	27
žádný	6	37	14	31	12
Neuvedl	7	62	5	24	12

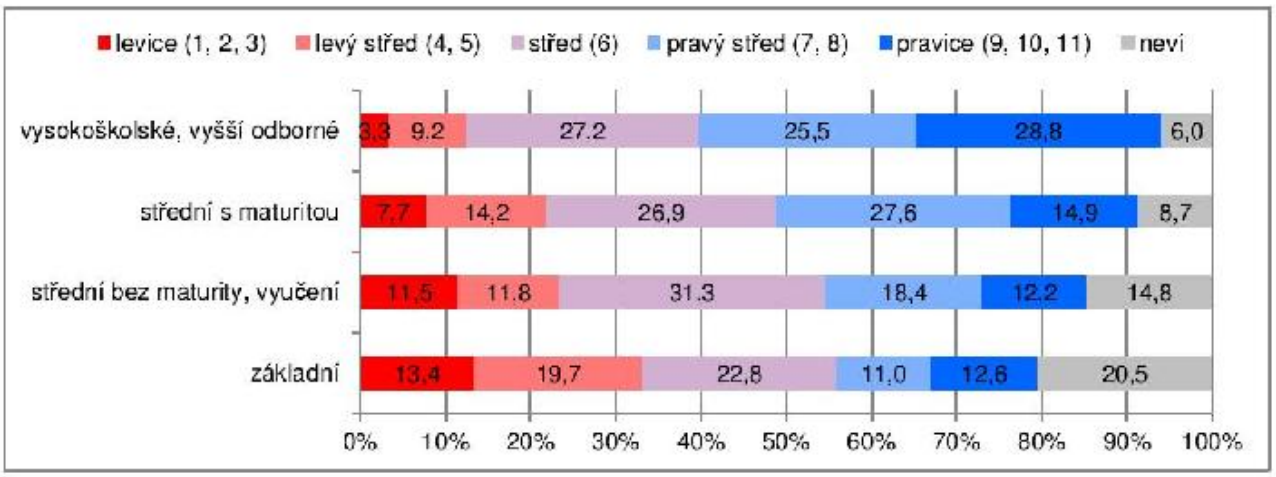
Zdroj :Výzkum Vliv hodnotových orientací

6 Údaje o světonázorové orientaci levicově orientovaných respondentů naznačují názorovou různorodost. Není proto překvapivé, že levice je nejednotná. Opakovaně na tuto skutečnost poukazuje významný český sociolog Jan Keller.

Graf G3: **Identifikace na levo-pravé stupnici (2020)**

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 5. – 20. 9. 2020, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 5. – 20. 9. 2020, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Tabulka T18: **Image politických stran**

		09/2010	09/2011	09/2013	09/2014	09/2015	12/2017	07/2020
Umožňuje rozvoj střední vrstvě.	ANO	-	-	35	-	53	53	47
	ČSSD	52	54	62	-	57	52	47
	KDU-ČSL	36	-	41	-	41	39	39
	KSČM	35	39	41	-	35	39	31
	ODS	40	31	35	-	31	40	42
	TOP 09	39	32	35	-	33	30	33
	Piráti	-	-	-	-	-	39	42
	STAN	-	-	-	-	-	38	40
	SPD	-	-	-	-	-	31	31
Má ekonomický program umožňující hospodářský růst.	ANO	-	-	34	61	59	63	45
	ČSSD	34	33	49	49	49	36	33
	KDU-ČSL	18	-	21	26	28	26	25
	KSČM	19	22	30	28	24	29	21
	ODS	44	32	26	24	27	41	37
	TOP 09	42	30	28	32	29	31	28
	Piráti	-	-	-	-	-	32	36
	STAN	-	-	-	-	-	32	30
	SPD	-	-	-	-	-	26	23
Je zárukou právního řádu a bezpečnosti občanů.	ANO	-	-	28	51	51	41	41
	ČSSD	41	41	52	51	54	43	41
	KDU-ČSL	29	-	36	36	40	39	38
	KSČM	28	29	35	28	31	31	22
	ODS	38	30	27	26	29	39	38
	TOP 09	37	31	30	35	33	32	32
	Piráti	-	-	-	-	-	38	36
	STAN	-	-	-	-	-	35	36
	SPD	-	-	-	-	-	30	26
Podporuje rozvoj podnikatelské sféry.	ANO	-	-	50	-	68	64	54
	ČSSD	33	35	42	-	42	34	36
	KDU-ČSL	28	-	31	-	31	31	32
	KSČM	17	19	23	-	18	19	15
	ODS	70	64	57	-	56	61	58
	TOP 09	60	56	55	-	50	48	44
	Piráti	-	-	-	-	-	38	45
	STAN	-	-	-	-	-	40	43
	SPD	-	-	-	-	-	33	27
Dokáže obhajovat zájmy ČR v zahraničí.	ANO	-	-	27	54	52	52	48
	ČSSD	39	38	50	45	52	38	35
	KDU-ČSL	26	-	27	26	29	25	24
	KSČM	21	24	33	23	23	24	20
	ODS	53	40	37	29	31	43	35
	TOP 09	50	41	42	39	38	34	30
	Piráti	-	-	-	-	-	25	30
	STAN	-	-	-	-	-	25	27
	SPD	-	-	-	-	-	27	25
Má výrazné politické osobnosti.	ANO	-	-	40	71	74	79	72
	ČSSD	59	52	60	62	63	38	44
	KDU-ČSL	26	-	24	28	32	30	20
	KSČM	39	36	43	38	37	39	33
	ODS	66	54	45	35	32	42	39
	TOP 09	69	59	59	59	54	46	39
	Piráti	-	-	-	-	-	49	50
	STAN	-	-	-	-	-	19	22
	SPD	-	-	-	-	-	53	48
Je zárukou demokratických poměrů.	ANO	-	-	33	-	54	42	39
	ČSSD	48	48	57	-	59	49	42
	KDU-ČSL	36	-	40	-	44	44	39
	KSČM	21	24	29	-	23	26	22
	ODS	47	39	33	-	37	45	43
	TOP 09	49	40	39	-	41	37	35
	Piráti	-	-	-	-	-	42	41
	STAN	-	-	-	-	-	41	41
	SPD	-	-	-	-	-	30	27

		09/2010	09/2011	09/2013	09/2014	09/2015	12/2017	07/2020
Svůj program zaměřuje na sociálně slabé.	ANO	-	-	16	-	27	26	36
	ČSSD	73	71	73	-	72	61	61
	KDU-ČSL	38	-	40	-	48	44	43
	KSČM	66	68	66	-	59	57	53
	ODS	10	8	8	-	8	14	16
	TOP 09	14	9	11	-	10	12	14
	Piráti	-	-	-	-	-	19	25
	STAN	-	-	-	-	-	19	20
	SPD	-	-	-	-	-	22	28
Dokáže se dobře starat o veřejné finance.	ANO	-	-	17	-	49	57	36
	ČSSD	-	-	31	-	32	24	22
	KDU-ČSL	-	-	15	-	18	19	18
	KSČM	-	-	23	-	18	20	19
	ODS	-	-	12	-	11	21	24
	TOP 09	-	-	17	-	15	19	19
	Piráti	-	-	-	-	-	19	23
	STAN	-	-	-	-	-	22	21
	SPD	-	-	-	-	-	15	14

Pozn.: V tabulce jsou v buňkách uvedeny procentuální podíly respondentů, kteří u konkrétní strany souhlasili s daným výrokem. V tabulce není Trikolóra, která byla do výzkumu zařazena poprvé